БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫНАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1928 чылда үнелеп эгелеттинген

1952 август 21 четверг № 164 (2594)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Бистиң областа (1 арын).

Политиктиг ажылды ажыл-агыйжы сорулгалар-биле шын холбаштырар (2 арын).

К. Нурзат. — Агиткультбригада хову турлагларын эргип эгелээн (2 арын).

Совет Чазактың ноталары (2 арын).

М. Которова. — Чадаана школаларының белеткели дооступ турар (2 арын).

П. Калинин.—Колхозтарда дүжүттүң учёду (3 арын).

К. Нигмедзянов.— Тарааны өрттен камгалаар (3 арын).

Д. Мельников. — Америк империалистер герман милитаризмни катап төрүтүндүрүп турар (3 арын).

А. Афонин. — Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

1952 чылда херээженнерниң болгаш оолдарның хол бөмбүүнүң талазы-биле делегейге бирги чер дээш (4 арын).

Культура-чырыдыышкын албан черлерин кышка удур үлегерлиг белеткээр

Коммунистиг партия бистиң чурттуң улустарын марксизм-ленинизмниң өлүм чок идеялары-биле соксаал чок чепсеглеп, ажылы чоннуң коммунистиг кижизидилгезиниң херээн чедишкинниг боттандырып келген болгаш моон сонгаар-даа улам чедишкиннии-биле боттандырар. Ол чугула сорулганы шиитпирлээринге партия бистиң чуртта культура-чырыдыышкын албан черлериниң калбак четкизин чөп ажыглап, оларны дамчыштыр бодунуң тайылбыр-массалыг кижизидикчи, организакчы саңдарын массының ортузунга нептередип турар.

Ажылчы чоннуң культурлуг деннелин бедидериниң херээнге культура-чырыдыышкын албан черлериниң ындыг улуг рольдуун бедии-биле үнелевишаан, большевик партия, Совет чазак ынчангаш оларның чедишкиниг ажыл-чорудулгазынга эргежок бүгү байдалдарны хандырып тургускан. Оон чижээ кылдыр чүгле бистиң областа культура-чырыдыышкын албан черлериниң шапкын өзүлдезин, оларда материалдыг баазаның элбекшилдиин чугаалаарга-ла четчир. Совет Эвилелиниң составынга киреринин мурнунда Тывага чүгле чаңгыс культура бажыңы, эвээш санныг көдээ клубтар, библиотекалар, кызыл булуңнар турган болза, ам область 14 культура бажыннаг, 40 ажыг удуг, биче клубтарлыг, 80 чыгам эки деритинген библиотекаларлыг апарган. Клуб, библиотека чок колхоз, суур ам областың кайы-даа булуңундан тывылбас.

Совет Тыванның социалистиг чаартылгазының, ылаңгыя ажылчы чоннуң коммунистиг кижизидилгезиниң херээнге олар биче эвес рольду ойнап турар. Оларның аразында Чадааның, Шагаан-Арыгның, Сарыг-Булуңнуң, Суг-Аксының культура бажыннары, Каа-Хемде, Ильинканың, Улуг-Хемде Торгалыгның көдээ клубтары боттарының ажыл-чорудулгазын чыл санында улам өкижидип, чаңгыс демниг, чогаадыкчы коллективтер болуп шыдаарын көргүзүп келгеннер. Районнуң уран-тывыкчы эң дээре күштерин боттарының долгандыр сырый эвилелдеп, оларның көргүзүкчү мергежилин соксаал чок өстүрүп келгенибиле үстүнде культура бажыңнары, көдээ клубтар ам массаның культурлуг дыштанылгазының, политчырыдыышкынының өзүлүг төптери кылдыр хуулбушаан, улустуң изиг ынакшылын боттарынче улам-на чоокшуладып турарлар.

Бистиң областың чамдык мурнакчы ажылдыг культура-чырыдыышкын албан черлери чурттакчы чоннуң ортузунга бот-тывынгыр уран-чүүлдериниң көргүзүүн калбартырыбиле чергелештир, политиктиг болгаш эртем билиглериниң пропагандазын база элээн нептередип турар апарганнар. Ылаңгыя Эрзиниин Сарыг-Булуң культура бажыны бо чылдың часкы, чайгы болгаш амгы шөл ажылдарының үезинде район колхозтарының хову турлагларынче агиткультбригаданың үүгүшкүнүн каш удаа организастап, эртем болгаш политиктиг темаларга элээн хөй лекция, илеткелдериниң номчулгазын чорудуп, бодунуң ажылын амдаа үргүлчүлеп турар.

Областа культура-чырыдыышкын ажылында чамдык чедишкиннерден ангыда, четпестер ам-даа эвээш эвес дээрзин демдеглевейн эрттип болбас. Идеологтуг ажылдың ол чугула адырларынга чер-черниң партия, совет, хөй-ниити организацияларының талазындан оперативтиг удуртулганы, хүн-бүрүүн контролюн четпес боттандырып, практиктиг дузаламчыны көргүсгейн турары-биле чамдык культура бажыңнары, клубтар, библиотекалар, номчулга бажыннары чоннуң культурлуг хөгжүлдезиниң төвү болур чоруун шуут уттуп, массадан хоорук байдалга ажылдап, культура-массалыг, политчырыдыышкынны ыракта-ла четпес боттандырып турарлар. Оларга Хандагайты, Самагалдай, Кызыл-Мажалык, Чыргаланды, Кара-Тал культура бажыннары, Кызыл районнуң Баян-Кол, Эзрбек, Таңдының Балгазын, Кочетовка көдээ клубтар, Барыын-Хемчиктиң Аксы-Барлык, Аянгаты көдээ библиотекалар хамааржыр.

Культураның ол албан черлери бо чылдың часкы, чайгы болгаш амгы шөл ажылдарының үезинде, база колхозтарның тудуг бригадаларынга, мал фермаларынга көскү ажыл чорутпаан. Олар боттарының хүн-бүрүдеги ажыл-чорудулгазынга активти чөп ажыглавайн, иштики корум-чурумун арыг-силиг, эмгелиг байдалга тургуспайн турары-биле массадан хоорук, хөй нургулуунда хаалчак байдалга туруп келгеннер. Ол районнарның ВКП(б) райкомнары, райкүүскомнар болгаш областың культура-чырыдыышкын килдизи оларда ажылдың четпезин биле-тура, ону таарымчалыг байдалга тургузар, оларны массаның политчырыдыышкынының, коммунистиг кижизидилгезиниң өзулуг одаглары болдурарының улуу, мынчага шуутла херекке албайн турары окта таарышпас.

Областың культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында четпестерниң тыптып турарының бир чылдагааны, оларга материалдыг баазаны четче хандырбайн турарында дээрзин биске практика көргүскен. Ам күс эгелеп, кыш чоокшулап олурар. Мынчангаш культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын ам дүжүт ажаап алыышкынын, тараа дужаашкынын чедишкиниг шиитпирлээринче угландыр тургузары-биле чергелештир, кышкы үеде оларның доктаамал байдалга ажылдаан турарын хандырар төлээде, райкүүскомнар, суур (суму) Советтери культура бажыңнарын, клубтарны, библиотекаларны кышка уткуштур амдыгаштан ыяк белеткеп, ылаңгыя капитал болгаш үүрмек септелгелерни бедик шынарлыг чорутпушаан, оларга одаар ыяштың четчир санныг курлавырын тургузар ужурлуг.

Чырыдыышкын албан черлериниң кышка удур ажыл-агый белеткелдерин, дерилге шимелдезин чорудары-биле кады, культура-массалыг, уран-тывыкчы ажылдарын кышкы үеге таарыштыр тургузарынче база кол кичээнгейни салыр херек.

Культура бажыннарының, клубтарның бот-тывынгыр уран-чүүл коллективтерин мергежилдиг удуртукчулар-биле быжыглап, бөлгүмнерни немей тургускулааш, оларга аныяк өскенни калбаа-биле хараа тудары чугула. Областың культура-чырыдыышкын, уран-чүүлдер килдистери, улустуң уран-чүүлүнүң область бажыңы культура бажыңнарының, клубтарның директорларының, эргелекчилериниң уран-чүүл удуртукчуларының мергежилин өстүрер, дуржулгазын солуштурар сорулгабиле чөвүлел хуралдарны чыылдырып, кыска хуусаалыг семинарларны организастап тургаш, практиктиг дузаламчыны доктаамал көргүзер ужурлуг.

Культура-чырыдыышкын албан черинге эптиг байдал, таарымчалыг корум-чурум эмгелей тургустуганда, ам аная чурттакчы чон хандыкшаан турар болгаш ынчаарда оон ажылы чедишкиниг шиитпирлетинер дээрзин партия, советтиң удуртукчулары, культура-чырыдыышкын ажылдакчылары уттуп болбас ужурлуг.

КОММУНИЗМНИҢ УЛУГ ТУДУГЛАРЫНГА

КУТАИСИ. Кутаисинин „Горняк" деп машина тудуушкунунуң заводунуң коллективи Куйбышевтин, Сталинградтың, Каховканың суг хүжү-биле ажылдаар электри станцияларының тудугжуларынга херектиг хоолайлыг насостарны белеткеп турар. Хүндүлүг чагыгны кыска хуусаанын дургузунда күүседиринче чүткээш, машина тудугжулары технологияны болбаазырадып турар.

Хевилеп кылыр цех эң нарын онаалданы кылып күүселир ужурлуг турган. Цехтиң хевилекчизи Бондо Гумберидзе, инженер Иван Котрикадзе биле кады ажылдап турган, хоолай насозунуң чугула кезээн хептеп кударының технологиязынга чаартылганы киирген. Моон мурнунда чаңгыс ындыг кезекти бир ээлчегде ийи ажылчын кудар турган. Ам ол ла үениң дургузунда чаңгыс хевилекчи ийи кезекти хевилеп турар. Хоолайлыг насостарның өске-даа кезектерин хевилеп кылырынга өскерилгелерни киирген.

Хоолайлыг насостуң кезектериниң шынарын экижидип турар болгаш күш ажылдың бүдүрүкчүлүүлгатырар техниктиг хөй чаартылгаларны механиктиг цехтиң мурнакчы бүдүрүлгечилери кылган. Машиналарның кезектерин ажылдап кылырынга ажыглаар херекселдерни болбаазырадып кылган.

ЕРЕВАН. Ереваннын „Автодеталь" заводунуң коллективи Куйбышевтиң суг белдиринче, Кол Туркмен болгаш Мурнуу-Украин каналдарже хөй санныг продукцияларны чүдүрүп чорудупкан. Августа коммунизмниң улуг тудугларынче чүс-чүс хааржак ишти артык кезектерни чүдүрүп чорутпкан.

Хүндүлүг чагыгларны хуусаа бетинде күүседири дээш чарыш заводта калбарган. Мастерлер Р. Зананесяннын, Г. Шагиняннын удуртуп турары бүдүрүлгенин участоктары пландан ажыр мунмун янзы-бүрү кезектерни ай санында бүдүрүп үндүрүп турар.

Армениянын өске-даа үлетпүр бүдүрүлгелери коммунизмниң улуг тудугларынче болдунуң кылыгларын чорудуп турар.

(СЭТА).

Шахтёрлар хүнүнге уткуштур

СТАЛИНО. „Сталиноуголь" комбинатта 33 шахталарның коллективтери пландан дашкаар он-он мун тонна оттулар үүлдү казып үндүрүп, шахтёрларның Хүнүнге алдар кылдыр алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткеннер. Дыка хөй шахтёрлар сес айларның онаалгазын күүседип каапкан болгаш ам сентябрьның үлүүнүн хөмүр дажын казып турарлар

„Ново Бутовка" деп шахтаның дагжылары пландан дашкаар 25 эшелон оттулар үүлдү казып үндүрген. Хөмүр даш казар черлериниң хөй кезиинде ажылды хонуктун графиктиг ниити планы-биле чорудуп турар. „Ново-Мушкетово" деп шахта бүрүү-биле ол графикче шилчээн. Оттулар үүлдүн бот өртээн чиигеткениннен бир миллион хире рубльди пландан дашкаар камналгага алган.

„Куйбышевуголь", „Сталинуголь", „Горлоскуголь" болгаш өске-даа трестилериниң дагжылары пландан дашкаар дыка хөй хөмүр даш казып үндүрген болуп турар.

(СЭТА).

Симферопольдуң суг шыгжавырының тудуушкунунда

СИМФЕРОПОЛЬ. Симферопольдуң суг шыгжавырын болгаш Салгириниң суггарылга системнерин тудуп турар „Укрводстройнуң" тудугжулары плотиналар тудуп турган тудуушкунунче эгелеп киринкен. Салгир хемниң оң талакы эриинде даш-биле тудар черниң орну арыглап аштатынган. Баштайгы он-он кубометр дашты эптеп салган.

Мында суг бадырар черниң тудуушкуну дүрген темпи-биле чорупп турар. Хая-даштыг кадыр-берт черде экскаваторлар дүн-хүн чок ажылдап турар. Экскаваторжуларга дузалажыры-биле даш чаза тепсикчилери техниктер келген.

(СЭТА).

Улуг эртемден Авиценнаның төрүтүнгенинден бээр муң чыл болганынга

Москвада делгелгелер

Август 16-да күрүненин төөгү музейинде Авиценна деп ат-биле Европаа билдингир, таджик улустуң генийлиг оглу улуг эртемден Абу-Али Ибн-синаның төрүтүнген хүнүнден бээр бир муң чыл болганынга тураскааткан делгелге ажытынган.

Делгелгениң ортузунда делегей эртеминге канчаар-даа аажок улуг салыгны киирген эртемденниң портреди бар. Авиценна болза, медицина, математика, астрономия, физика болгаш химия талазы-биле ажылдап чорааны-биле билдингир сураглыг. Ол ышкаш философия болгаш шүлүглел чогаалларының талазы-биле база билдингир.

Делгелгеде Авиценнаның чурттап турган үезин характерлеп турар болгаш оон амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалап турар номнарны, сеткүүлдерни болгаш өске-даа материалдарны көргүзүп салган.

Көргүзүглериниң бирээзинде—„Медицина эртеминиң канону" деп номнуң фото-чуруу бар. Ол болза, эртемденниң кайгамчыктыг чогаалы болур, ол чогаал авторга бүгү-делегей алдарны берген.

Ол номнуң 1595 чылда латин дылга парлап үндүрген бир дугааргы үндүрүүнүң бирээзин төөгү библиотеказының ховар номнар салбырында камны-биле кадагалап турар. Сөөлгү үүс чылдарда „Канон" деп ном Барыын чүктүн болгаш Чөөн чүктүн медицина ажылдакчыларының удуртулга ному болу берген.

Авиценнага тураскааткан делгелге Горький аттыг төп культура болгаш дыштанылга паркында база ажытынган.

(СЭТА).

Эртемденниң төрүтүнген черинде

БУХАРА. Бухара областың ажылчы чоннары бодунуң чаңгыс чер чурттуг, Чөөн-чүктүн кайгамчыктыг эртемдени, улуг гуманист Абу-Али Ибн-синаның (Авиценнаның) төрүтүнгенинден бээр бир муң чыл болганын таварыштыр Авиценнаның амыдыралының болгаш оон депшилгелиг эртем ажылчорудулгазының дугайында лекцияларны, илеткелдерни, беседаларны чорудуп турар.

Бухараның чоогунда эртемденниң төрүтүнгени эрте-бурунгу Афшана деп суурда бо хүннерде канчаар-даа аажок онза өөрүшкүлүг болуп турар. Суурнуң чурттакчы чону ол байырлалдыг хүнү ажыл-агыйның болгаш культура амыдыралын улуг чедишкиннери-биле демдеглеп эрттирип турарлар. Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга чедир Афшанага бижик билир кижи үүгле чаңгыс шажынчылар турган. Ам ол суурда бижик билбес кижи чок. Мында туруп турар колхозта чеди чыл школазы, клуб, библиотека, номчулга чери ажыллап турар. Колхозчу өг-бүле бүрүзүнде радиоприёмниктер бар.

Авиценнаның төрүтүнгенинден бээр муң чыл болганын а уткуштур эртемденниң үр үениң дургузунда чурттап турган чери Пекушинский районнуң төвүнде чаа ортумак школа ажытынган. Ол школага Абу-Али Ибн-синаның адын тывыскан.

Киевтиң библиотекаларында

КИЕВ. X—IX үүс чылдарның культуразының улуг ажылдакчызы, кайгамчыктыг бодалчызы болгаш эртемдени Абу-Али Ибн-сенаның (Авиценнаның) төрүтүнген хүнүнден бээр муң чыл болганынга уткуштур Украин ССР-ниң күрүненин библиотеказында оон амыдыралынга болгаш ажыл-чорудулгазынга тураскааткан литература делгелгези август 18-те ажытынган.

Авиценнаның төрүтүнгенинден бээр муң чыл болган хүнүнге тураскааткан делгелгелерни Киевтиң Гоголь аттыг библиотеказында болгаш өске-даа библиотекаларда база организастаан.

(СЭТА).

Бистиң областа

Колхозтарның шөлдеринде

Бистиң областың көдээ ажылагый артельдеринде дүжүт ажаап алыышкынының болгаш күрүнеге тараа дужаалгазының чоруп турарының дугайында медээлер үргүлчү кээп турар.

Улуг-Хем районда ажаап алыышкын калбарып турар. Районнуң тараажыларының социалистиг чарыжының бажында Ворошилов аттыг көдээ ажыл-агый артели чоруп турар. Ол колхоз бүгү тараа культураларының 34 хуузун ажаап алган.

Ол-ла районнуң Жданов аттыг колхозу 135 гектар черниң кызылтазын ажаап алган болгаш күрүнеге 200 тонна эки шынарлыг кызылтасты дужааган.

Тес-Хем районда Сталин аттыг колхозтуң тараа шөлүнде ажыл хайныышкывныг чоруп турар. Комбайнёр эш Старков 100 гектар черниң арбайын болгаш кызылтазын ажаап алган. Август 19-та район төвүнден 60 шефчилер ол колхозта чеде берген.

Танды районда улгатыр катышкан Сталин аттыг көдээ ажылагый артелинде дүжүт ажаап алыышкыны дүрген темпи-биле чоруп турар. Ол колхозта Бай-Хаак МТС-тин 5 комбайны ажылдап турар. 3600 пуд кызылтасты „Заготзернонуң" тараа хүлээп алыр пунктуларында дужааган. Ол-ла районда Ленин аттыг колхоз ажаап алыышкын үезинде техниканы чөп ажыглап турар. Комбайнёр Кондратьев хүнде бүдүн чартык норманы күүседип турар.

Дүжүт ажаалдазынче кирген

БОЯРОВКА. (Телефон-биле). Каа-Хем районда „Ленинчи орук" көдээ ажыл-агый артели бо чылын тараа культураларын 70 гектарга тараан. Үнүш дыка чаагай болуп турар, колхозчулар дүжүт алыышкынынче август 15-тен эгелеп киринкен.

Хову турлаанда тараа кестирер 2 машиналарлыг 15 кижи ажылдап эгелээн. Сарыг-Сеп МТС-тин комбайны „Коммунар" (комбайнёр эш Лёгких) турлагда база чедип келген, август 20-ден эгелеп ажаап алыышкынче кирген.

Ажылдың баштайгы хүннериниң илереткени болза, ажыл нормазын 130 хуу чедир күүседип турар машинистчилер Н. Любова, С. Анчымай база сноп баглаарының нормазын 125 хуу ажыр кылып турар Е. Иванова, А. Юртаева ышкаш мурнакчы организаторлар хөй.

Артель баштайгы дүжүттү күрүнеге киирери-биле кызыл коъштарны белеткеп эгелей берген. Тараның быжылда аайы-биле хову турлаанда күштер улам-на долузу-биле немежип турар.

Хову турлаанда комсомолчулар

Чөөн-Хемчик районда „Коммунизмче орук" көдээ ажыл-агый артелиниң комсомолчулары көдээ ажыл-агый ажылдарының талазы-биле партия организациязынга болгаш артель баштаар черге улуг дузаны чедирип турар.

Артельдин 11 комсомолчулары шөлде политмассалыг ажылдарны чорудуп турар. Комсомолчулар Тырышпай, Арак Кара олар ажаап алыышкында ажылдап турар колхозчуларның ортузунга иштики, даштыкыда болуушкуннар дугайында беседаларны кылып, „Дайынчы хуудустарны" үндүрүп турарлар.

Ол ышкаш Темир-оол, Семис-оол, Кызыл-оол олар база сөөлгү чаа медээлерни колхозчуларга чугаалап берип турарлар.

Хову турлаанче чаа солуннар болгаш сеткүүлдер үзүк чокка барып турарлар.

Ында клубтуң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмү концерт көргүзүүн үндүрүп турар.

Эьт дужаалгазының мурнакчылары

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Танды районнуң ээлээн хөй колхозтары күрүнеге эьт дужаарының планын ажыр күүседеннер.

„Кызыл партизан" колхоз күрүнеге эьт дужаарының планын 100 хуу күүсетпишаан, МТС-тин колхозка мал чеми белеткээнин эьтбиле төлээринин планын 64 хуу күүсеткен.

Ол ышкаш „Победа", „Чаа орук", Будённый аттыг болгаш „Сталинчы орук" колхозтар күрүнеге эьт дужаарының планын 100—105 хуу күүсеткеннер.

Полиграфчыларның хүлээлгелери

Область типографиязының коллективиниң бүгү ажылчыннары боттарының ниити хуралынга чыглып келгеш, аная хоорай стахановчуларының бүгү үлетпүр бүдүрүлге черлериниң ажылчыннарынга кыйгырыы биле танышкан. Ол кыйгырыгга стахановчулар хуралындан бүгү ажылчыннарны областың болгаш хоорайның партия конференцияларынга күш-ажылчы чедишкиннер биле ужуражырын кыйгырып турар.

Типография коллективи ол кыйгырыг-биле танышкаш, хоорайның алдыгы болгаш областың дөртү партия конференцияларынга күш-ажылчы чедишкиннерлиг ужуражырының ээлчээнге ажылдап киреринин шиитпирлээн. Коллектив оон-биле кады боттуг хүлээлгелерни алган. Парлакчыларның салбыры бүдүрүлге программазын ай санында 120 хуу күүседип, үүгле эн эки шынарлыг продукцияларны бээрин хүлээнген. Ол ышкаш өрүлге салбыры бүдүрүлге программазын 105 хуу күүседирин хүлээнген. Коллектив үндүрүп турар продукциянын бот-өртээн 3 хуу чиигедирин хүлээнген.

Хуралдың киржикчилериннен бир дугаарында стахановчу парлакчы эш Н. Понамарёва санал берип чүве чугаалаан. Ол бодунуң саналынга бүдүрүлге программазын 125 хуу күүседирин хүлээнмишаан, коллективтиң бүгү ажылдакчыларын кыйгырган. Дараазында санал берген эштер Т. Блинова, А. Ткачёв, Саморокова, Тонких, Бады болгаш Маландин олар бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри А. Я. Вышинскийниң Кыдат Улус Республиканың Күрүненин Административтиг Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы Херектер Министри Чжоу Энь-лайны хүлээп алганы

Август 18-те ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри А. Я. Вышинский Кыдат Улус Республиканың Күрүненин Административтиг Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы Херектер Министри Чжоу Энь-лайны хүлээп алган.

Хүлээп алыышкынга Кыдат Улус Республиканың ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини Чжан Вэнь-тянь, Кыдат Улус Республиканың Даштыкы Херектер Министерствозунуң ССРЭ болгаш Чөөн Европа чурттарының килдизиниң эргелекчизи Сюй И-синь, Кыдат Улус Республиканың Даштыкы Херектер Министерствозунуң ССРЭ болгаш Чөөн Европа чурттарының килдизиниң секторунуң начальниги Ма Ле болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң 1-ги Ыраккы Чөөн-чүк килдизиниң эргелекчизи Н. Т. Федоренко олар киришкен.

(СЭТА).

Политиктиг ажылды ажыл-агыйжы сорулгалар-биле шын холбаштырар

Барыын-Хемчик районнуң партия конференциязына райкомнуң ажылының дугайында отчёт илеткелди ВКП(б) райкомунуң секретари эш Кончук кылган. Конференцияга келген делегаттар ВКП(б) райкомунуң ажылында көстүп турар улуг чедишкиннерни онзалап демдеглевишаан, четпестерни илередип, ол четпестерни үзуткаарының аргаларының дугайында боттарының тодаргай саналдарын берип турганнар.

Райкомнуң ажылының кол четпес талазы болза, ажылчы чоннуң ортузунга политиктиг кижизидилге ажылдарын ажыл-агыйжы сорулгалар-биле эки дүүштүрүп шыдавайн турганы илерээн.

Ажылчы чоннуң ортузунга лекция пропагандазы болгаш агитас-массалыг ажылдар доктаамал чорувайн келген. Политиктиг болгаш эртем билиглерниң пропагандазы дыка кошкак организастатынган. Партия чырыдыышкынының херээн ВКП(б) райкому багай удурткан. Бөлүмнерниң болгаш политшколаларның болуп турган кичээлдери чавыс идейлиг деннелге эрттип турган. Ол бүгү ажылдарны коммунизм тургузуушкунунуң, бистиң областың база районнуң бодунуң социалистиг чаартылгазының ажыл-агыйжы эдлеглиг сорулгалары-биле эки холбаштырбайн келген.

Ажылчы чоннуң ортузунга пропаганда болгаш агитация ажылдарының нниги болгаш эренгей уткалыг чоруп турганының, шиитпирлерниң күүселдези дээш организастыг ажылдарның кошкаагының түннелинде ажыл-агый талазы-биле чамдык чугула сорулгаларны район күүсетпээн.

Колхозтар тудугларының чартык чылда планы үгле 28 хуу күүсетинген. Бо чылын часкы тарылга планы күүсетинмээн. Күрүнеге эрт дужаарының онаалдазы үгле 63 хуу күүсетинген.

Колхозчуларның күш-ажылы идепкейин негелдениң чогуур деңгелинге чедир көдүрбээн. Районнуң колхозчуларының 30 ажыг хуузу трудоденьиин минимумун чедир күүсетпээн болгаш хөй-хөй колхозчулар колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпейн турар. «Барлык» совхоз бодунуң мурнунда тургустунган ажылагый талазы-биле сорулгаларны четпес күүседип келген.

Чурт үлетпүрүн сайзырадыр дугайында шиитпирлиг хемчеглерни партия райкому чорутпаан. Райпромкомбинаттың директору эш Перегов, ында партия эге организациязының секретари эш Зиноров олар бүдүрүлгениң иштинге күш-ажылдың чурумун сандаргай байдалга тургускан турганнар.

Школалар иштинге өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны партия, комсомол организациялары кошкак чоруткан. Эрткен өөредилге чылында 170 өөреникчилер өрү классторже шилчивээн болгаш 174 өөреникчилер күзүн катап шылгадыр болуп арткан. Шылгалдага шуут киришпээн өөреникчилерниң саны база хөй.

Конференция болза, коммунистиг кижизидилгениң ажылын хүн-бүрү практиктиг сорулгалар-биле ажылчы чонну ажыл-агыйжы онаалдаларны чеднишкинниг күүседиргече мобилизастаарының айтырыглары-биле холбаштырып билирин партия райкомундан негээн.

ВКП(б) райкомунуң бирги пленуму партия райкомунуң секретарларынга эштер С. Кончук, Я. Савкин, О. Назын-оол оларны сонгаан.

Агиткультбригада хову турлагларын эргип эгелээн

Көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунга культура-массалыг ажылды калбартып, ылангыя уран-үүл көргүзүглерин нептередириниң чугула айтырыы ам, кажан ажыл-агыйның чугула кампаниялары — сиген, тараа ажаап алыышкының үезинде культура-чырыдыышкын алган черлериниң, уран тывыкчы коллективтериниң мурнунга чидии-биле салдынып турар.

Ол хүндүлүг сорулганы Сарыг-Булуң культура бажыңының боттывынгыр уран-үүл коллективи багай эвес күүседип турар. Ол коллектив бодунуң бүгү составы-биле часкы тарылга үезинде район иштинге элээн түннелдиг ажылдарны кылган. Ол бодунуң ээлчеглиг үшкү үнүүшкүнүнче чоокта чаа аттанып-кан. Оон составында уран тывыкчы 17 шилиндек оолдар, кыстар бар. ВЛКСМ-ниң Эрзин райкому коллективтиң уран-үүл удуртукчузунга эш Оюнну бадылаан.

Бригада-биле кады ВКП(б), ВЛКСМ райкомнарының тускайлап үскен пропагандистери база аттанып үнген. Агиткультбригада кыска хуусааның дургузунда Сарыг-Булун—Морен, Морен—Нарын, Нарын—«Кызыл сылдыс» колхоз төвү, Доозуннуг ынчаар элээн узун маршрутту эрткен. Ол бригаданың киржикчилери бо аразында колхозтар төптеринге өөрт катап, хову турлагларынга алды катап шин, концерттерни көргүскен.

Агиткультбригаданың пропагандистери «Хүн дугайында» лекцияны өөрт катап, «Волга-Дон каналының дугайында» лекцияны беш катап колхозчуларның мурнунга номчаанар. Уран-үүл көргүзүүнүң программазында орус, тыва болгаш өске-даа улустарның эрги, чаа хөй-ивы ырлары, танцылары бар. Оларның иштинде ийи-чаңгыстап ыгжып ырлаар ырлар чонга онза ыыуургалды хайындырып турар. Тус-тус күүседикчилерниң аразында армонист М. Сагаан-оол, ыраажы-ар К. Шура, Санмаа, Киимаа, Долгармаа олар пляскалыг ырларны, улустуң чамдык танцыларын кайгамчык талантылыы-биле күүседип чоруурлар. Бригаданың киржикчилери ажылчы чоннарга шынчы бараан болуру-биле кады, оларга совет композиторларның чаа-чаа ырларын база өөредип чораанчар. Бригаданың, дүшкеш барган чер бүрүзүнге оон мурнунда дынналып көрбээн чаа-чаа ырлар үзүктел чок дынналбышаан туруп бээри анаа тодаргай херечи болуп шыдаар.

Агиткультбригада колхозчу шөлдерге үгле концерт көргүзери, лекция номчууру-биле кызыгаарлатынмайн, сиген, тараа ажаап алыышкының дүргедедир сорулга-биле колхоз бүдүрүлгезинге база шуут киржип, сиген кесчип, көпээн салчып, сноп баглажып ажылдап чоруурлар. Ылангыя олар «Сталинчы орук» колхозтуң сиген шөлүнде бир улуг сараатты тургускан болгаш элээн каш гектар черниң сигенин кезишкеннер. Ол ышкаш «Коммунизмче орук» колхозтуң чаа организастатынган уруглар яслизин эмгелей дерижип, колхозта чеди чыл школазының септелгезинге воскресник организастап, дыка улуг дузаны чедиргеннер.

Оон ангыда агиткультбригада чораан-на колхозтарының хову турлагларынга хана солуннарны, агитхуудустарны, хүндүлел болгаш көргүзүг самбыраларын хөйү-биле үндүржүп, колхозтарның партия, комсомол организацияларынга практиктиг дузаламчыны доктаамал көргүзүп чоруурлар. Агиткультбригаданың бүгү составы найыралдыг, быжыг коллектив болуп, боттарының мурнунга салдынган хүндүлүг сорулганы моон сонгаар-даа чеднишкиннинг күүседип шыдаарын көргүзүп турарлар. ВЛКСМ райкомунуң инициативазы-биле организастап аткарган агиткультбригада бодунуң үшкү үнүүшкүнүн шак ынчаар чеднишкиннинг үргүлчүлеп турар.

К. НУРЗАТ.

Колхозтуң үлегерлиг хойжузу

Өөвр районнуң Хандагайтыда «Коммунизмче орук» көдээ ажылчын артелиниң дуржулгалыг хойжузу коммунист эш Шаратай ам үе-е колхозтуң 550 ажыг хоюн ажаап турар. Ол хире хөй хойну эш Шаратай когарал, чидириг чокка эки дарлыг черлерге кадарып турар. Чайлагда турар хойлар кужурсаваан дээш дусту төп берип турар.

Июль айда колхозта партия организацияларының отчёт-сонгулдалыг чалы болган. Анаа коммунист Шаратай колхоз бүдүрүлгезинге политиктиг ролун саналынга тударлавышаан, бодунуң хайгаарында турар хойнуң кышкы үеде сигенинин деңнеп кезиин боду бе-лгеп алыр деп чугаалаан.

Шаратай ол сөзүн ам ак-сеткилдиг күүседип турар. Ол часкаан 6 га черден 750 пуд сигенни сараатташ кажаалап алган. Сиген кезилдезин ам-даа үргүлчүлеп турар. Ол чүгле оон-биле кызыгаарлатынмайн, кыштаг кажааларны, боду септеп чылыглап, көржеңин коптарып алган.

Эш Шаратайның күш-ажылга кызымаккай чоруун колхозчулар үнелеп көрүп, эрткен чылдар ышкаш ниитиниң малын кышты менди ажырып шыдаар дээрзинге бүзүреп турарлар.

А. ХЕРТЕК.

СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ НОТАЛАРЫ

Австри-биле күрүне керээзиниң дугайында айтырыг талазы-биле АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарынга

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозу март 13-те Австрия-биле керээ дугайында айтырыг талазы-биле АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарының ноталарын алган, ол ноталарынга үстүнде Чазактар болза, Австрияга хереглээр «допчулатынган керээниң» катап белеткетинген төлевилелин чугаалажып көөрүнүң дугайында сүмелеп турарлар.

Австрия-биле «допчулатынган керээ» дээр керээниң төлевилелин моон мурнунда ССРЭ-ниң, АКШ-тың болгаш Великобританияның, Францияның Чазактарының төлээлекчилери чугаалажып көрбээн болгаш хамаарышпас, демократтыг австри күрүнени катап тургузары-биле холбагдашкан эн-не чугула үүлдерни ында айытпаан, а ол ышкаш үстүнде айытынган өөрт күрүнелерниң төлээлекчилериниң моон мурнунда дугуржуп, чөпшээрешкен Австрия-биле күрүне керээзиниң төлевилелиниң оон-даа өске эн чугула үүлдерин база киирбээн болуп турар.

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозу августуң 14-те АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Москвада турар элчин черлеринче моон үстүнде айытынган АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарының ноталарынга Совет Чазактың харыы ноталарын чоруткулаан.

Совет Чазактың 1952 чылдың август 14-те АКШ-тың Чазаанче чоруткан харыы нотазының бижимелин моон адаанда парлаан:

«Австрия-биле чарар «допчулатынган керээ» дээр керээниң талазы-биле АКШ-тың Чазааның бо чылдың март 13-те нотазы, а ол ышкаш ол-ла айтырыг талазы-биле май 9-тагы нотаны алганын шынзыктырбышаан, моон адаанда үүлдерни медеглээри эргежок чугула деп ССР Эвилелиниң Даштыкы Херектер Министерствозу санап тур:

ССРЭ-ниң, АКШ-тың болгаш Великобританияның Даштыкы Херектер Министрлериниң 1943 чылдың октябрьде Москвага болган чөвүлел хуралынга хүлээп алдынган Австрияның дугайында декларацияга үстүнде адатынган чурттарның Чазактары «катап тургустунган хостуг болгаш хамаарышпас Австрияны күзеп турар бис» деп медеглээннер дээрзи билдингир болгай. Оон соонда 1945 чылдың Потсдам конференциязынга ССРЭ-ниң, АКШ-тың болгаш Великобританияның Австрия талазы-биле ниити политиказының принциптерин тодараткан Потсдам конференциязының шиитпирлерингe катышкан Франция ол принциптерни база-ла үүлдүтзүнүп көрген.

Өөрт күрүнелерниң үстүнде айытынган шиитпирлерин өзугаар ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Даштыкы Херектер Министрлериниң 1946 чылдың декабрьде Нью-Йорка болуп эрткен чөвүлел хуралынга Австрия-биле күрүне керээзиниң төлевилелин белеткээринин дугайында шиитпирни үндүрген, а 1949 чылдың июньде эрткен өөрт күрүнелерниң Даштыкы Херектер Министрлериниң Париж чөвүлел хуралынга Австрияга хамаарышкан политик болгаш экономика-даа талазы-биле чугула доктаалды дугуржуп тургаш үндүрген. ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның төлээлекчилери бо шиитпирлерге үндезилээш, Австрия-биле күрүне керээзиниң төлевилелин чамдык үүлдерни казааш, дугуржуп кылган.

Австрия-биле күрүне керээзиниң төлевилелиниң дугуржуп чугаалаштынмайн барган үүлдерин чугаалажып көөрүн, а ол ышкаш Австрияны демилитаризастаарының болгаш денацификациялаарының дугайында өөрт күрүнелерниң шиитпирлерин австри чазактың күүседип турарын өөрт талаларның хыналдазын Австрияның бүгү-ле девискээр—зоналарынга харыугда чорударын Совет Чазак чаңгыс эвес удаа сүмелеп келген. Австрияны демилитаризастаарының болгаш денацификациялаарының талазы-биле өөрт күрүлерниң шиитпирлери-биле анаа даандырган хүлээлгелерни Австрияның Чазааның күүседир чоруу болза, хамаарышпас болгаш демократтыг Австрияны катап тургузарының сорулгаларынга тааржыр болгаш кандыг-бир күрүне ийикпе азы күрүнелерниң бөлүгленишкини-даа Австрияны агрессчи сорулгага база катап ажыглавас дээрзинге Австрия-биле кожа-хелбээ турар күрүнелерниң идегелин болдурар деп Совет Чазак ол үеде көрүп турган.

Оон-биле чергелештир Совет Чазак болза, тургустунуп келген байдалды барымдалааш, Австрия-биле керээниң дугайында чугаалажып көрүп турганының үезинде ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның аразында чардынган делегей дугуржулгаларын сагывазының дугайында айтырыгны тоовастап болбас дээрзинче кичээнгейни чаңгыс эвес удаа угландырбышаан, Триест талазы-биле Италияның тайбың керээзинин доктаалдарының күүсетинмейн турарын айтып турган. Үш күрүнелернин Триест талазы-биле боттарынга алгылаан делегей хүлээлгелери элээн каш чылдарның дургузунда күүсетинмейн турар болганда, Австрия-биле керээ база-ла шак ындыг салым-чолга таваржыр дээрзинге кандыг-даа чигзиниг турбас.

АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактары Совет Чазактың моон үстүнде айытынган Австрия-биле керээни белеткээрин дүрген доозарынче угланган саналдарын үргүлчү-ле ойталап кааптып турганнар. Ындыг болган ужурундан австри керээниң төлевилелин белеткээриниң талазы-биле тургустунуп келген таарымча чок байдалдың харыысалгазын АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактары долузу-биле чүктеп турар.

АКШ-тың Чазаа, а ол ышкаш Великобританияның болгаш Францияның Чазактары-даа амгы үеде шаанда өөрт күрүнелерниң чазактарының боттарының аразынга дугурушкан принциптеринге үндезилээш, Австрия-биле күрүне керээзин чарарындан ойталавышаан, шаанда өөрт күрүнелерниң төлээлекчилериниң чугаалажып көрбээни база Потсдам дугуржулгаларынга дүүшпейн турар Австрияга хереглээр «допчулатынган керээ» дээр керээниң талазы-биле боттарының чаа белеткээн төлевилелин чугаалажып көөр деп саналды киирип турарлар. Ынчангаш олар болза, моон үстүнде айытынган бүгү-делегей дугуржулгаларын күүсетинерин хандырар, база хамаарышпас болгаш демократтыг Австрияны тургузарын хандырар сорулгалыг Австрия-биле күрүне керээзин ёзулуг хамаарышпас болгаш демократтыг австри күрүнени катап тургустунарынга деткимче болгу дег кандыг-даа доктаалдарны айытпайн турар «допчулатынган керээ» дээр керээ-биле солуурун ораладжып турарлар.

Австрия-биле чарар деп турар «допчулатынган керээнин» бо сүмелетинип турар төлевилели болза, демократтыг эргелер-биле болгаш хосталгалар-биле австри улусту хандырбайн турар. Чижээ, ол төлевилел болза, австри улустуң бодунуң чазаан чажыт бадылаашкын-биле бүгү-ниитиниң деңнеп эргелиг сонгулда эргелери-биле хостуг сонгуур эргезин айытпайн турар, а ындыг эргени Австрия-биле күрүне керээзиниң төлевилели долузу-биле хандырып берип турар дээрзин ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарының боттарының аразында төпшээрешкени төлевилелиниң 8-ки үүлү тодарадып турар:

«Австрия болза,' бүгү-ле хамаатыларга берген бүгү-ниитиниң деңнеп сонгулда эргезиниң чажыт бадылаашкынынга, а ол ышкаш сөөк-язызы, эр-херээжени, дылы, шажын-чүдүлгези болгаш политиктиг сүзүглели-даа хамаан чокка күрүненин баштаар черлеринге сонгутуруп болур эргеге үндезилээш сонгутурган демократтыг чазактыг турар».

АКШ-тың Чазааның, а ол ышкаш Великобританияның болгаш Францияның Чазактарының сүмелеп турары Австрия-биле чарар «допчулатынган керээнин» төлевилели болза, демократтыг партияларның, организацияларның хостуу-биле ажыл-чорударын хандырып, демократияга болгаш тайбың керээнге удурлаңыр организацияларның Австрияга бар турарын болдурбас, ындыг хемчеглерни көрбейн турар. Оон-биле чергелештир Австрия-биле күрүне керээзиниң моон үстүнде айытынган төлевилели болза, чогуур доктаалдарны барымдаалап турар. Чижээ, Австри юридикцияның-на адаанда турар бүгү кижилерни, оларның сөөк-аймаа, эр-херээжени, дылы болгаш чүдүлгези-даа хамаан чокка кижиниң эргелерин эдилээрин болгаш кол-кол эргелерни сөстүп, парлалганың болгаш солуннуң, шажын-чүдүлгениң культуразы, политиктиг сүзүглели, хөйнүң хураллары дээн ышкаш эргелерни эдилээрин хандырарынга эргежок чугула хосталгаларның бүгү хемчеглерин хүлээп алырын» Австрия-биле керээниң төлевилелиниң 7-ги үүлү негеп турар.

Керээниң бо айытынган төлевилелиниң 9-ку үүлү болза, австри чазакты—«национал-социалистиг партияны болгаш оон салбырларын база Австрияда турар политиктиг, шериг болгаш чартык шериг организациялары-биле катай шуптузун узуткаарының талазы-биле хемчег алыышкының соксадырын хүлээндирип турар».

Ол үүлде чугаалап турары болза: «Ол ышкаш австри политиктиг, экономикалыг болгаш культурлуг амыдыралдан нацизмниң бүгү-ле арткан ис-чыдын узуткаарының талазы-биле кужениишкинин Австрия уламчылаар; моон үстүнде айытынган организациялар кандыг-бир хевирлиг кылдыр катап тургустунмазын хандырар болгаш Австрияга үүл-бүрү нацистиг, милитаристиг ажыл-чорудулгаларны болгаш пропаганданы болдурбас хүлээлгелиг».

«Допчулатынган керээнин» төлевилели болза, Австрияның чурттун камгалалынга эргежок чугула бодунуң национал чепсектиг күштерлиг болурунуң эргези ышкаш шак ындыг чугула айтырыгны оюп каапкан болуп турар, а Австрия-биле күрүне керээзиниң төлевилелинде өөрт күрүнелерниң төлээлекчилериниң аразында дугуржуп төпшээрешкен, бодунуң национал чепсектиг күштерлиг турарының эргезин Австрияга берип турар доктаал бар болуп турар.

Ынчангаш АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарының сүмелеп саналдааны, Австрия талазы-биле «допчулатынган керээ» болза, Австрия дугайында өөрт күрүнелернин үстүнде айытынган декларациязында бижитинген, хостуг, хамаарышпас болгаш демократтыг Австрияны катап тургузарының сорулгалэрынга болгаш Потсдам шиитпирлеринден, ол ышкаш Австрия талазы-биле өөрт күрүнелерниң өске-даа дугуржулгаларында айытынган сорулгаларга шуут харылавайн турар. Ынчалзадаа моон үстүнде айытынган бүгү-делегей дугуржулгаларын күүсетпес чорук болза, хостуг, хамаарышпас болгаш демократтыг Австрияны катап тургузарынга улуг хорапы чедирер дээрзи билдингир.

Австрияның талазы-биле бодунга алган бүгү-делегей хүлээлгелерин шыңгыызы-биле барымдаалан, Австрия-биле чарар керээни моон сонгаар-даа чугаалажып көөрүнүң талазы-биле январь 18-теги бодунуң нотазының утка-шынарын бадыткавышаан, Совет Чазак болза, ол керээни белеткээрин доозарынга беленин илередип тур.

Оон-биле кады моон үстүнде бижитинген үүлдерден — ааулуг хамаарышпас, демократтыг австри күрүнени катап тургузарынга деткимче болуп шыдавас болгаш өөрт күрүнелерниң аразында туруп турар дугуржулгаларга дүүшпейн турар дээрзи тодаргайы-биле билдингир, Австрия-биле «допчулатынган керээниң» дугайында боттарының саналын күш чок болдурарынга АКШ-тың Чазаа болгаш Великобританияның, Францияның Чазактары-даа белен бе дээрзин баштай тодарадыры эргежок чугула деп Совет Чазак көрүп турар.

Амгы үеде Совет Чазак болза, «допчулатынган керээ» дээр керээниң дугайында саналын күш чок болдурарынга АКШ-тың Чазааның төпшээрешкенин болгаш Австрия-биле күрүне керээзин чугаалажып көөрүн доозарынга оон беленинин дугайында шынзыктырыышкынны алыры үүден-даа арттык эргежок чугула деп санап турар, үүге дээргe, Австрияның Чазаа болза, Австрия-биле чарар, колдуунда мырыңай белен болган күрүне керээзин тооп хүлээринден ойталап турар, оон-биле Совет Чазак төпшээрежип орар аргазы чок дээрзи бо чылдың июль 31-де үндүрген сураглыг австри меморандумдан билдингир.

Ол ышкаш Великобританияның болгаш Францияның Чазактарынга бо ышкаш уткалыг, бир дөмей нотаны чоруткулаан».

ЧАДААНА ШКОЛАЛАРЫНЫҢ БЕЛЕТКЕЛИ ДООСТУП ТУРАР

Чадааананың ортумак школазы септелге белеткелдерин колдуунда доозупкан. Төрээн школазының септелге, белеткелдерин дүргедедир талазы-биле 8—9 класстарның өөреникчилери комсомолчулар: Путинцева, Котова, Струкова, Кузнецов олар идепкейлиг ажылдаанчар. Олар школазының дыка хөй парталарын болгаш өске-даа мебельдерин будааннар. Долгандыр чаа херимни кылбышаан, ук өөреникчилер бызаңчыларның удуртулгазы-биле школаны улам аян киир чаагайжытканнар.

Школаның септелге, белеткелдерин чогуур өйүнде бедик шыңарлыг доостурар дугайында хоорай Совединиң депутады болгаш ук школаның башкызы эш Барахтаев улуг кичээнгейни салган. Үстүкү класстарның өөреникчилерин эвилелдеп туруп, эш Барахтаев школаны чаа өөредилге чылынга айыткан хуусаазының бетинде чеднишкиннинг белеткеп шыдаан.

Школаның ишти бүрүнү-биле эде деритинген. Чапсарлар аразында уругларның дыштанар болгаш хеп уштур чери шуут чаартынган, пионерлер өрээли улам таарыштыр шиметинген. Класс бүрүзүнде Ленин, Сталин болгаш Калиничниң база Коммунистиг партияның өскс-даа баштыңчыларының портреттерин делгеп аскылаан. Оларның алаанда школа, уруглар, коммунистиг кижизидилге дугайында баштыңчыларының шылгарангай сөстерин чараштыр парлап бижигилээш аскан.

Бо өөредилге чылында школа таарыштыр деритинген ийи чаа кабинеттиг болур: физика болгаш химияның Тус-тус класстарның чедир кылдынмаан шимелдези чоокку 2—3 хүннерде доостур. Оолдар болгаш уругларның интернаттарының иштики септелгелери база доозулган. Эвээш санныг ыяш оручнар чедишпейн турар, оларны бызаңчылар удавас доозар. Интернаттар септелгезинде ам четпес чүве иштики чылыг рамаларның шилдээшкини доозулбаан. Уруглар интернатының крышазы чедир кылдынмаан.

Ол школаның чаа өөредилге чылынга уткуштур белеткелинде шиитпирлетинмээн айтырыг болза, одаар ыяш сөөртүлгези саадап турар. Дугуржулга ёзугаар ону Чадааананың автотранспорт конторазы күүседир ужурлуг турган. Ыяш белеткээн черже орук чогунуң ужурундан олар мынчага сөөрттүп шыдаваан. Бо дугайында олче орук кылыышкынын мынчага дооспаан районнуң орук килдизи улуг буруунуу хүлээр ужурлуг.

—Хөндергей оруу кылдынары билек-ле школаларга одаар ыяш сөөртүлгезин эгелээр бис—деп, Чадаана АТК-зының директору эш Петров аазаашкын берип турар. Мынчангаш школаларга одаар ыяш сөөртүлгезин дүргедедир дээш райкүүсқом болгаш Чадаана хоорай Соведи дарый шиитпирлиг хемчеглерни ап, орук тудуунуң район килдизинге негелдени шыңгыы тургусса чогуур.

☆ ☆ ☆

Ол ышкаш, Чадаана чеди чыл школазының өөредилге чылынга белеткели база дооступ турар. Өөредилге чылының ажыдыышкынынга сөөлгү белеткел ажылдарын ол школаның директорунга чаа томуйлаткан эш Корсуновский чорудуп турар. Школаның ишти, даштында өөреникчилерни школаже чалап турар лозунг, плакаттарны база баштыңчыларның портреттерин делгеп аскылаан.

Арыг-шевери-биле шиметинип деритинген, чырык чаагай, чечектер делгээн школа ылангыя чаа өөренип кирер бирги-классчыларга онза улуг өөрүшкүнү хайындырар. Ол школаның белеткелин дүргедедиринге директорнуң хүлээлгезин күүседип, септелге кылдырып чайлаан, ук школаның улуг пионер вожатыйы эш Базарова кызымак байдалды көргүскен. Ажылдың эгезинде будук, алифа, шил, кадаг дээн ышкаш тудуг материалдарының курлавыры школага чок турган болза-даа, эш Базарова бичелеп тыптынып турзатурза септелге ажылдарын чогуур өйүнде доостуруп шыдаан.

Мынчангаш Чадааананың ортумак болгаш чеди чыл школалары ам чаа өөредилге чылынга колдуунда белен болгаш оларга күрүне комиссиязының хүлээп алыышкынын чорудуп болур.

М. КОТОРОВА,
Чөөн-Хемчик район библиотеканың эргелекчизи.

Колхозтарда дүжүттүң үчёду

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели 1948 чылдың апрель 19-та хүлээп алган доктаалынга колхозтарга орулганы хуваарда бригадаларның, а бригадаларга—звеноларның алган дүжүдүн барымдааларын колхозтарга сүмелээн. Ол доктаал болза, бедик дүжүттү чедип алган бригадаларның болгаш звеноларның колхозчулары боттарының күш-ажылынга элээн бедик төлевирни, а чавыс дүжүт алган бригадаларның, звеноларны колхозчулары эвээш төлевирни алырын айтып турар. Орулганы колхозчуларның чедип алган дүжүдүн барымдалап шын хуваар төлээде, колхозтарга дүжүттүң үчёдун бригадалар аайы-биле, а звеноларга быжыглаан культураны звеноларны аайы-биле аңгы-аңгы оргакизастары эргежок чугула.

Тараа ажаап алыышкынының үезинде тарааны барымдалап хүлээп алыр эге документилер болза, комбайн-биле ажаап ап турар үеде комбайнның ажаап алыышкын талазы-биле хүн демдеглели, бастырып турар үеде бастырылганың хүн демдеглели болур.

Комбайн-биле ажаап алыышкынның хүн демдеглелин ажаап алдынган культура бүрүзүнге хову бригадаларының аайы-биле хүн-бүрүде тус-тус тургузар. Үрезин участоктарындан алдынган тарааларны тускай хүн демдеглелдеринге демдеглээр.

Шаңга сөөртүп келген дажыкчы бүрүзүнден дензилеп хүлээп алыр. тарааны арыглаарының мурнунда дензилээр. Дензилээшкинни бригадир азы колхозтың дензичизи көрүп турда МТС-тың дензичизи кылыр.

Комбайн-биле ажаап алыышкынның хүн демдеглелиниң бирги бөлүүнде «ээлчегниң түнү» деп одуругда демдеглетинген тарааны колхозтың санакчызы (бухгалтери) орулгага киир бижиир болгаш хову бригадазының бригадириниң продуктулар болгаш материалдар талазыбиле учёт дептеринге бижиир ужурлуг.

Бригадир болза, бодунуң харыысалгазында турар бүгү тарааларны, шандан үндүр сөөрткен тарааларны чогуур документилер ёзугаар санажыр хүлээлгелиг.

Тарааны шандан үндүрер мурнунда арыглап, сорттулаар болгаш курдадыр, оон соонда ону арыглаанынга, сорттулаанынга болгаш кургатканынга актыны тургузар. Ол актыга арыглаарынга болгаш сорттулаарынга үндүрүп берген тарааның дензизин болгаш арыглатынган тарааның дензизин, ол ышкаш арыглаашкындан үнген мал чеминге ажыглап болур поктың дензизин айтыр ужурлуг. Ажык чок поктарны (даштар, довурлар, элезин болгаш өске-даа), ол ышкаш кургадыышкынның үезинде кудулаан дензини аңгы бижиир. Арыглаашкынга тургускан актыга бригадир, дензичи болгаш тарааны арыглаарынга болгаш сорттулаарынга ажылдап турган колхозчулар хол үжүү салыр. Акты бүрүзүн колхоз баштаар черниң хуралынга бадылаар. Бо ажылды Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын», Таңды районнуң «Чаа орук» колхозтары амыдырал кырынга боттандырып турар. Ол колхозтарда тараа белеткелиниң черинче болгаш колхоз анмаарынче шандан тарааны сөөртүрде доктаамал сөөртүкчүлер акт ёзугаар ап чоруп турар.

Колхозтың бир дугааргы хүлээлгези—күрүнеге тараа дужаар ажылдың чедиишкинниг күүселдези дензичилерниң эки ажылындан улуг хамааржыр. Мынчангаш, дензичилерге ажылды организастап шыдаар аргалыг болгаш тарааның шын үчёдун хандырып шыдаар белеткелдиг колхозчуларны шилип тургузар херек.

Бо ажылды чамдык колхозтар ам-даа чедир үнелеп көрбейн турар. Чижээлээрге, Бай-Тайга районда «Мурнакчы», Сталин аттыг колхозтар, Сүт-Хөл районда Киров аттыг колхоз тараа белеткелиниң черинче болгаш колхозтың анмаарынче тарааны чорударда чедирилге документилер чок чорудуп турган болгаш тарааның арыглаашкынынга, кургадылгазынга актыларны тургуспайн, комбайн-биле ажаап алыышкынның база бастырылганың хүн демдеглелдерин, тарааны орулгалап бижиир ажылды кылбайн турган. Ол байдал колхозтарның тараа-ларын шандан, сараттаан черлериндеп самчыгдап төтчеглээр, а ол ышкаш колхозчуларның трудоденьнериниң үнезин кудуладыр чоруктарны болдурган.

1952 чылда тараа продуктуларының болгаш мал чемнериниң үчёдун чурумчудар талазы-биле чугула сорулга районнарның көдээ ажылагый килдистериниң, колхозтар баштаар черлериниң санакчыларының мурнунда салдынып турар.

Комбайн-биле ажаап алыышкынның болгаш бастырылганың хүн демдеглелдерин ушта бижиир, бастырылгадан кирген тарааны болгаш тараа белеткелдериниң черинче, колхозтарның анмаарларынче сөөртүр тарааны демдеглеп бижиир эге документилерни тургузары эргежок чугула. Колхозчуларга аванс бээрде, оларның ажылдап алган трудоденьнерин барымдалап турган тускай даңзы ёзугаар болдурар.

Колхозтарның санакчылары эге документилерге үндезилээш, натуралдыг орулгаларның, оон хуваалының учёт дептерин тургузар болгаш отчёт кылыр кижилерниң адынга тус-тус культуралар аайы-биле саннарны ажыдар хүлээлгелиг. А колхозтарның кладовщиктери кладовщиктиң орулга-чарылга дептерин тургузар ужурлуг. Колхозтың баштаар чери болгаш санакчызы тараа продукцияларын хүлээп ап, ону үндүр чарыгдап гурарының талазы-биле отчёт кылып турар кижилерге хүн-бүрүнүң хыналдазын тургузар хүлээлгелиг.

П. КАЛИНИН,

Көдээ ажыл-агыйның область эргелениниң колхоз килдизиниң улуг инструктор бухгалтери.

Тарааны өрттен камгалаар

МК-1100 деп тараа бастырар машина-биле ажылдап турар, Сталинчы шаңналдың лауреады эш Бредюктүң тыпканы, бастырар агрегаттың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алган аргазы бо чылын бистиң обласка база-ла нептеретинер.

Оон аргазын ёзугаар молотилка агрегадының бедик бүдүрүкчүлүг, соксаал чок ажылдарын хандырар төлээде Тыва автономнуг областың ажылчы чоннарының Область Совединиң Күүскомунуң 1951 чылдың май 19-та бадылаан шиитпири-биле доктаатынган «Дүжүттү ажаап ап, бастырып турарының үезинде өртке удур дүрүмнериниң» чамдык үүлдерин өскерттир ужурга таваржып турар.

Өрттүг айылынга удур хереглетинип турар дүрүмнү ёзугаар алырга, бастыртынмаан тарааны эш-эш кылдыр сарааттааш, ол сарааттарның аразын 100 метрден чоок эвес тургузар. А оларның узуну 15—20, бедии 4 болгаш калбаа 5 метрден эртпес болур ужурлуг.

Тарзаны бастырганының соонда артып калган саваң болза, тараа бастырган черден 100 метрден ырак черге тургустунган болур ужурлуг.

Эш Бредюктүң аргазын ёзугаар алырга, бастырар деп турар тарааның хемчээли тараа бастырар машинаның дүн-хүн дургузунда ажылдарынга четчир хемчээлдиг болур. Ол дугайында молотилканың ажылдаар черинге бастыртынмаан тарааны дөрт сараат чедир тургузуп белеткээр. Сарааттарның узуну, калбаа болгаш бедии мурнундагы дүрүм ёзугаар болур. А ийи эш сарааттарның аразы чоок, 1 метр болур. Эш-эш кылдыр тургускан сарааттарның аразының хемчээли молотилканың дооразындан бичии-ле калбак болза эки.

Молотилканың иштинден үнүп турар саваң болза, саваң көдүрттүр херексел-биле молотилкадан 6 ийикпе 8 метр ырак кылдыр бөлдүнүштүр төгер. Оон ук саванны бастырылга черинден 100 метр ырады сарааттаар апаар. Ынчаарга, сарааттарның аразының хемчээлиниң болгаш молотилканың тараага кожаланчырының хемчээли кызырлып турар болганда, өрттүг айылы улам-на улгадып турар. Тарааны бастырып, ажаап ап турарының үезинде өртке удур хемчеглерни дыңзыдар төлээде, көдээ ажыл-агый Министерствозу амгы үеде күштүг туруп турар дүрүмнерден аңгыда база элээн каш үүлдерни дүрүмчүдүп турар:

Молотилка шимчедип турар шимчедикчи чоогунда тараа сараадынлан 5—6 метрден ынай турар. Шимчедикчи орнунга локомобильди ажыглаарда, оон ырады — 10 метрден ыңайладыр. Шимчедикчиниң чалбыыш үнер черин, азы локомобильдиң одалга кылыр черинин чанында черлерни суг-биле өттүрүп турар. Оон ужурундан шимчедикчилер чанынга суглуг турары эргежок чугулз, шыгыы чурум болур.

Бир эвес молотилканы трактор шимчедип турар болза, оон чоок-кавызын поктардан арыглап турар, а ажылдатпайн турар үеде тракторну ол черинден ырадыр херек. Эрткен чылдарда бо дүрүмнерни чамдык колхозтарның баштаар черлериниң болгаш МТС-терниң ажылдакчыларының тоовайн, үреп турганының хараазы-биле тараа бастырар черлерге өрттер үнүп турган болгай.

Ынчангаш бо чаа арганы ажыглаар үеде өртке удур хемчеглер кошкаар болза, өрттүг айылы оондаа улуг болуп болур. Бо хире улуг айылды болдурбас төлээде, дүжүт ажаап алыышкынының болгаш бастырылгазының үезинде шөлдерге, тараа шаңнарынга өртке удур херексел-дерни белен болдуруп, чигзинчиг черлерге белеткээри чугула.

Тараа бастырылгазының үезинде ында ажылдап турарларга өртке удур хемчеглер-биле таныштырып, оларның аразында өртке удур хемчеглериниң хүлээлгезин онаары—көдээ ажыл-агый органнарының тараа ажаап алыышкынының болгаш бастырылгазының үезинде чугула хүлээлгелериниң бирээзи болуп турар.

К. НИГМЕДЗЯНОВ.

Колхозка уруглар яслизин тургузары негетинип турар

Дүжүт ажаап алыышкынының кидин дүлүк үези келген. Ону сезоннуг кыска хуусаа иштинде чорудар, а ол ажыл хожудаашкынга ынак эвес болгаш манап шыдавас.

Колхозка уруглар яслизин тургузар чорук болза, уругларның иелериниң колхоз бүдүрүлгезинге, эң ылаңгыя дүжүт ажаап алыышкынынга ажылдаарынга улуг рольду ойнаар

Чаа-Хөл районнуң Кара-Талда «Тиилелге» колхозта бичии уруглар-лыг колхозчу херээженнер дыка хөй, ынчангаш ол колхозка уруглар яслизин организастап тургузары улуубиле негетинип турар.

Ындыг турбуже колхоз баштаар чери, ында партия организациязы болгаш херээженнер чөвүлели уруглар яслизин организастаар дугайында кандыг-даа сагыш салбайн турары тергиин четпес.

К. МАДАР-ООЛ.

Редакциядан чагаалар

Сиген кезилдезиниң темпизин дүргедедир

Чөөн-Хемчик районнуң Баян-Тала сумуда «Октябрь 30 чыл ою» колхоз сиген белеткелиниң ажылын кончуг оожум темпи-биле чорудуп турар. Август 10-га чедир сиген кезилдезиниң планын чүгле 14,6 хуу күүседип турар.

Колхозтың сиген кезилдезинде 3 бригада ажылдап, оларның иштинде эш Топкак-оолдың бригадазы эки ажылдап, берген онаалданы 72 хуу күүсеткен. Сиген кезер машина-биле хүнде 3,5 ганы кезер тургаш, 4,5 ганы колхозчулар Бегзилдей, Даваа, Калчан-оол олар үргүлчү күүседип турарлар. Херээжен Серенмаа хол кадыыры-биле сиген кезеринге мергежилдиг өөренип, хүнде 0,50 ганы кезер тургаш 0,60 га чедир күүседип турар.

Колхозтың сиген белеткелиниң ажылында мындыг мурнакчылар бар болза-даа, оларның үлегерин өскелерге нептеретпейн турар. Ынчангаш ниити колхозчуларның ажылының бүдүрүкчүлүү чавыс, дыка хөй кижилер хүн нормазын чедир күүсетпейн турар. Оон чылдагаанындан колхозта сиген белеткелиниң планының күүселдези чер-албайн турар.

Ам дүжүт ажаалгазы-биле чергелештир сиген белеткелиниң ажылын бичии-даа кошкатпайн, бар күштерни эн бүдүрүкчүлүг ажыглаарының хемчеглерин алыры чугула.

М. МИРЧИН.

Солун тарадылгазы багай чоруп турар

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозтың бүгү колхозчулары чуртун ажылчы чоннарының маадырлы күш-ажылын база делегейниң ак-сеткилдиг мурнакчы кижилериниң тайбың дээш демиселиниң дугайын, ол ышкаш мурнакчыларның үлегер-дуржулгаларын номчуп өөренир болгаш боттарының билиг медерелин бедидер сорулга-биле хөй солуннарны чагыдып алганнар.

Ындыг турбуже «Мурнакчы» колхозтың конторазынга май бирден эгелээш август бирге чедир 68 санныг «Шын» солун, 31 «Тыванын аныяктары», «Сылдысчагаш» 69 кезек, шупту 168 солуннар кандыг-даа шимчээшкин чок чыдып турар.

Ук солуннарны бижикчилеринге чедирер дугайында колхозта партия, комсомол эге организациялары болгаш суму Соведи кандыг-даа хемчег албайн турары кончуг четпес.

Моон соңгаар чоннуң чагыдып алган чагыгларын чогуур ёй-шаанда номчукчуларга дүрген чедирер дугайында хемчээн алыры негетинип турар.

М. ЧАМЫЯҢ.

Ээзи чок машина

Өвүр районнуң Хандагайты сумуда «Коммунизмче орук» колхозта бир автомашина бар. Ол болза, амгы үеде ажыглалдан үнеринге четкен. Чылдагааны болза, ону кам чок эдилээнинден, доктаамал чолаачы чогундан болуп турар. Сөөлгү үеде ол машинаны дарга-даа, башкы-даа кижилер мунуп алган чоруп турар апарган болгаш ВЛКСМ райкомунуң секретари Чондан-оол чолаачылап турар.

Кайы хамаан чок кижилерниң ол машинаны кам-хайыра чок аажылап турарындан оон кывар, чаар материалдарынга улуг когаралдарны чедирип турар.

Ол машинаны ээлеп камгалап алыр, аңаа доктаамал чолаачы тывар талазы-биле «Коммунизмче орук» колхозтың баштаар чери, ында партия организациязы дарый хемчег алыры чугула.

В. ТОПУЙ-ООЛ.

„ШЫННЫҢ“ МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Ажыглал чок электростанциязы“

Бо чылдың июльдүң 14-те үнген «Шын» солунга парлатынган «ажыглал чок электростанциязы» деп эгелиг үүлге Эрзин районнуң Сарыг-Булуң суурда электростанциязының ажылдавайн турарын шүгүмчүлээн.

Ол үүлдү район Совединиң күүскому чугаалажып көргеш, электростанциязын ажыглалга киреринге угланган хемчеглерни алган. Электростанциязы ам ажылдай берген деп Эрзин районнуң ажылчы чоннар депутаттар Совединиң күүскомунуң даргазы эш Шаалы «Шынның» редакциязынга харыылаан.

Америк империалистер Герман милитаризмни катап төрүтүндүрүп турар

(Төнчүзү. Эгези № 163 (2593) «Шында»

III

Барыын Германияны делегейниң чаа дайынын организастаар чорукка чепсегленишкининиң болгаш «пушка эьдиниң» кол үнер дөзү кылдыр ажыглаар деп боттарының планнарын чедип албышаан, америк империалистер боннуң сепараттыг дайын керээзин Барыын германияга дөгээннер болгаш барыын-европейжи алды чурттарны «европаның камгалал ниитилелин» тургузар дугайында керээге ат салырынче албадапканнар.

Рейтер агентилели үстүнде айыткан керээлерге ат салып турарының хүнүнде оларның чогаадыкчыларының ылаптыг сорулгаларын чулчуруп турган. «Үшкү империяның дүжүп бергениниң дугайын адмирал Карл Дениц чеди чыл 17 хонук эрткениниң соонда барыын үүк күрүнелериниң даштыкы херектериниң үш министрлери дугуржулгаларның дузазы-биле 48 миллион немецтерни болгаш чыл-бүрү хайылдырар 15 миллион тонна каңны барыын үүк камгалалының системазынга киргеннер» деп агентилел чери бижээн.

Боннуң сепараттыг керээзи болза, Барыын Германияны кулданыр, оон чурттакчы чонун колониалдыг кулдар болгаш америк империалистерге «пушка эьди» кылдыр хуулдурар сорулганы салып турар. Оон-биле кады, бо керээге ат салган чорук Барыын Германияны боо-чепсеглээриниң оруунче чаа базым болуп турар. Бо керээ Барыын Германияга атомнуг чепсекти бүдүрерин болгаш Соңгу-атлантиканың агрессия блогунга кирер барыын-германчы агрессчи армияны тургузарын база көрүп турар.

Айытынган керээлер болза, барыын-чүк күрүнелериниң Аденауэрниң өжээн негекчи чазаа-биле шуут дайын эвилели болуп демдеглетинип турар. Совет чазактың 1952 чылдың май 24-теги нотазында айтып турарын ёзугаар алырга, амгы үеде Барыын Германияның өжээн негекчи чагырыкчы бөлүктери-биле күрүнелериниң Соңгу-атлантика бөлүглежиишкининиң аразында дугуржулгалар чоруп турар. «Ол дугуржулгалар болза, Европага чаа дайынны дөгээрин белеткеп турар Аденауэрниң боннчазааның өжээн негекчи оралдажыышкыннарын деткиринин байдалынга үндезилетинген туруп болур» деп совет нотада чугаалаан.

Немец империалистер боннболгаш париж керээлериниң сорулгаларынга дүүштүр фашистиг армияларны катап тугузарының хемчеглерин ап, Барыын Германияның шериг үлетпүрүн дүргедеткен темпилер-биле дагын тургузуп турар. 1951 чылда Барыын Германияга 13,5 млн. тонна каң эзилдиртинген болгаш 119 млн. тонна хөмүр даштыкаскан. «Дорвертс» деп демократтыг солуннуң медеглеп турарын ёзугаар алырга, боннуң сепараттыг керээзинге ат салганының соонда, Барыын Германияның металлургия үлетпүрү эң чоокку чылдың дургузунда каң бүдүрүлгезин 20 миллион тонна чедир, ынчаарга хөмүр даш тывыжын 126 млн. тонна чедир улгатырар деп америк болгаш боннэрге-чагыргаларның төлээлекчилериниң аразынга дугуржуушкун болган.

Америк империалистер Барыын Германияны Европада бодунуң кол шериг-экономнуг плацдармы кылыр бодап турар. Барыын Германияның шериг үлетпүрүнге даянып алгаш олар болза, ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур агрессчи дайынны дөгээрин оралдажып турарлар. Ынчангаш АҚШ-тың монополистери Барыын Германияда шериг бүдүрүлгезин чүгле деткип турар эвес, харын ол шериг үлетпүрү Барыын Европага бирги черни ээлээн турар мырынай дорт угланыышкынны чорудуп турар. Барыын Германияның үлетпүрү бодунуң күчүзүнүң талазы-биле Франция, Италия, Голландия чергелиг чурттарның үлетпүрүн ажып турар. Чижээлээрге, 1951 чылда Франция каңны Барыын Германияныдан 3 млн. тоннаны эвээшти бүдүрген, хөмүр даш казылгазы оон чартыынга-даа безин четпээн. Барыын Европаның Италия, Голландия, Бельгия болгаш өске-даа чурттары Барыын Германиядан оон-даа артык хожудап чыдып калып турар.

Боннчу өжээн негекчилериниң чугааларының хөөнү улам-на калчаалыг болгаш кыпсынчыг болуп барчыдар. Чижээлээрге, эң улуг дээн фашистиг генералдарның бирээзи—генерал-полковник Фриснер, боника улус мурнунга үүве чугаалап тургаш: «Биске үээрби дивизиялар бар болу бээрге, французтар-биле өске хөөннүг чугаалажыр бис» деп медеглээн.

Америк-бонн империалистерниң агрессивтиг угланыышкыннары Барыын Европаның чурттарында хөлзээшкинни болдуруп турар. Бо бүгү барымдааларны буржуаз солуннар безин чажырып шыдавайн, шак мындыг агрессчи хемчеглер үүг үүвеге чедирип болурул дээрзиниң дугайында айтырыгны салып турарлар.

IV

Герман айтырыгда америк-англи политика бүгү чурттарга болгаш улустарга айыл болуп турар. Бо айылга удур бүгү чер бөмбүрзээнде демократтыг таланың кижилери боттарының күштерин мобилизастап турар. Совет чазак бодунуң 1952 чылдың апрель 9-тагы болгаш май 24-теги ноталарынга герман айтырыгны демократтыг болгаш тайбың шиитпирлээриниң оруун көргүскен. Шак ындыг шиитпирлел болза, Германия-биле тайбың керээзин чарарын, ниити германияның чазаан тургузарын, чурттуң чарлыышкынын узуткаарын айтып турар. Германия-биле тайбың керээзиниң үндезиннериниң совет төлевилели болза, тайбың болгаш демократия үндезилелге Германияның экономнуг болгаш политиктиг чаңгыс-эвин катап тургузарының суурун тургузуп турар. Агрессивтиг герман милитаризмниң айылын катап тургузарын кажан-даа болдурбазын оралдажып турар бүгү улустар аңаа сонуургалдыг.

Чурттуң чаңгыс-эви дээш, тайбын керээзи дээш, империалистернин дайын сүлчээзинге удур демиселче Барыын Германияның бүгү аңгыларының болгаш кезектериниң төлээлекчилери кирип турар.

Германияның чаңгыс-эви дээш Барыын Германияның «Европага тайбынны камгалаарының ниитилели» база демисежип турар. Ол ниитилелдиң салдары Барыын Германияның интеллигенциязының калбак бөлүүнде нептереп турар. Чоокта чаа франкфуртен-майнкс ниитилелдиң конгрези эрткен, аңаа 3 мун ажыг кижилер олурушкан. Конгрестиң хүлээп алганы резолюцияда: «Германияның Чөөн-даа, Барыын-даа чүктеринде немецтер бистер, боттарывыстың салымывысты боттарывыс шиитпирлээр болгаш бүгү киржикчилерниң аразынга тайбын керээзин чарган турарын чедип алыр ужурлуг бис» деп чугаалап турар.

Массаларның калбак шимчээшкининиң салдары-биле Аденауэрниң партиязының бодунуң иштинде оппозистиг хөөннер өзүп турар. Боннан «Нью-Йорк таймс» солуннуң корреспондентизиниң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Аденауэрниң чамдык эң чоок чалчалары безин Германияны катап тургузарының дугайында айтырыгның талазы-биле чугаалажыышкыннар дээш хөөнүн илередип турарлар. Ол хөөннер болза, Германияның чаңгыс-эвин үзеринче угланган удуртулганың политиказынга Аденауэрниң партиязының аңаа кежигүннериниң таарзыныксынмас чоруун көрүнчүктелдирип турар. Сөөлгү үенин дургузунда социал-демократтыг партияның иштинде шумахержи удуртулгага хөөнү чок бөлүглениишкин база күштелип турар.

Бүгү Барыын Германияда бооп турар күчүлүг митингилер болгаш демонстрациялар тайбың шиитпирлээшкинни чедип алырынче герман улустун тура-соруун чугаалап турар. «Немец деткижилге болгаш чөптүг тайбың керээзи дээш конгресстиң» инициативазы-биле бүгү Германияны болза, Германия-биле тайбың керээзин чарар дугайында негелдениң адаанга ат бижидилгезиниң чыылдазы эгелээн.

Немец өжээн негекчилериниң болгаш америк империалистерниң боннчу сүлчээзинге удур Францияның, Италияның, Бельгияның, Голландияның болгаш барыын европейжи өске-даа чурттарның ажылчы чоннары шиитпирлии-биле демисежип турар. Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң чоокта чаа Берлинге болуп эрткен онза сессиязы бүгү-делегейниң улустарының тура-соруун илеретпишаан, АҚШ-тың, Францияның, Великобританияның болгаш ССРЭ-ниң чазактарынга, база бүгү улустарга хүлээп алган кыйгырыында чугаалап турары болза:

«Эң-не дээре шиитпир—герман айтырыын тайбың шиитпирлеп көөрүнүң талазы-биле бүгү шиитпирлерни хүлээп алыр сорулгалыг, дөрт күрүнелериниң конференциязын доп-дораан чыылдырары болур деп Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлели санап турар.

Эң-не дээре шиитпир болза, немец улус, бодунуң чаңгыс-эвин хостуг соңгулдаларның аргазы-биле тускай боттандырып, гитлерлиг германияның удур дайын чорудуп турганы бүгү күрүнелер-биле тайбың керээзин чарар чазакты бодунга тургузуп алыры болур деп санап тур.

Ол керээ болза, катыщкан, демократтыг, хамаарышпас болгаш тайбынга ынакшылдыг Германия дээш оон суверенитеттиг эргезин хүлээп көөр ужурлуг».

Германияның чаңгыс-эви болгаш тайбың дээш шимчээшкининиң тиилетирбес чөленгижи болза, Германияның Демократтыг Республиказы болуп турар. Германияның Демократтыг Республиказының чазаа үк республикага антифашистиг, демократтыг чурумну быжыглаарынга дузалаар, ажылчы чоннарның серемчилелин бедидер, немец улустун чаңгыс-эп болгаш тайбың дээш демиселин баштап турар Демократтыг Германияның Национал фронтузун күштелдирер сорулгалыг чугула шиитпирлерни хүлээп алган. Ол хемчеглерни бүгү немец чон үүлзүнүүшкүн-биле хүлээп ап турар.

Германияның демократтыг күштери америк империалистерниң болгаш бонн милитаристерниң хоралыг бодалдарын боттандырар оралдажыышкынны моондактап шыдаар шиитпирлиг чорук-биле долдунган. Олар болза, чаңгыс-аай, хамаарышпас, демократтыг, тайбынга ынакшылдыг герман күрүнени тургузар дээш туржуп турарлар.

Д. МЕЛЬНИКОВ,

Төөгү эртемнериниң кандидады.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

Бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселге корей улус тендиш чок.

Кореяны япон империалистерниң хемдилгезинден Совет Армияның хостаанындан бээр чеди чыл болган оюнуң байырлалын корей улус август 15-те канчаар-даа аажок бедик көдүрлүүшкүн-биле демдеглеп эрттирген.

Эш И. В. Сталин Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Кабинединиң даргазы эш Ким Ир Сенге бодунуң чоруткан байырлыг телеграммазында мынча деп бижээн:

«Корей Улус-Демократтыг Республиканың национал байырлалын таварыштыр бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш маадырлыг корей улустуң чедиишкиниг демисежирин күзээн күзелим-биле кады мээң чүректиң ханызындан байырымны хүлээп алырын Силерден диледим, эш Дарга».

Япон кулданыышкынның адаанга дөртен чыл болган соонда хосталган корей улус бодунуң күш-ажылчы партиязының удуртулгазы-биле чорааш, бодунуң чуртунга улус-демократтыг ёзу-чурумну тургускан болгаш чурттуң социал-экономикалыг амыдыралынгаханы чаартылгаларны чоруткан. Дарлал хемдилгеден хосталган улус бодунуң хуу салымын бодунуң холунга алгаш Совет Эвилелиниң улуг үлегер-чижээн бодунуң мурнунга көрүп турар чаа амыдырал-чурттал ганы тудуп тургузарының талазы-биле төөгүлүг кыска үениң иштинде кайы хире улуг чедиишкиннерни чедип ап болурул деп үвени корей улус бүгү-делегейниң мурнунга көргүскен.

Корей Улус-Демократтыг Республика бодунуң туруп келгениниң баштайгы чылдарында-ла чурттуң экономиказын болгаш культуразын, ажылчы чоннарның чаагай байдалын хөгжүдүп бедидер талазы-биле чырыткыланчак чедиишкиннерни чедип алган.

Ынчаарга аңаа чөрүлдештир, америк шериглерниң эжелеп чагырып алгаш, Уолл-стриттиң чалчазы—Ли-Сын Манның террорлар корум-чурумун доктаадып тургускан чурттуң мурнуу кезиинде чурттап турар корей чурттакчыларның кижи шыдаар аргажок хилинчектиг аар-берге чурттал газы онза көскүзү-биле тодаратынып турар.

Океан ындының империалистери—америк дээрбечилер корей улусту кул кылып алыр деп сорулганы салгаш, 1950 чылдың июнь 25-те Корей Улус-Демократтыг Республикага удур дайынны эгелээн.

Дарлаткан болгаш хамарылгалыг чурттарның бүгү улустарынга бодунуң маадырлыг үлегер-чижээн көргүспүшаан, кайгамчыктыг эрес-дидим кыдат эки-турачыларның дузаламчызы-биле бодунуң төрээн чуртунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш маадырлыг демиселди корей улус ам ийи чыл ажыг үргүлчүлеп турар.

Эш Ким Ир Сен бодунуң эш И. В. Сталинга чоруткан телеграммазында мынча деп бижип турар: «...Совет Эвилелиниң изиг деткимчези болгаш хөй талалыг дузаламчызы чаа дайынның кыпсыкчылары—америк империалистерге удур, хосталга, хамаарышпас чорук болгаш тайбын дээш демиселинге эчистиң тиилелгезинче корей улусту сорук киирип турар».

Америк эжелекчилер чеже-даа харамдыгып турза, олар кандыг-даа коргунчуг кем-буруулларны үүлгедип турзажок, корей улус бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселге тендиш дивес. А ынчаарга эжелекчилерниң үүлгедип турар кем-буруулары шынап-ла коргунчуг. Америк шериглер гитлерниң оруунче кирген деп үвени бүгү-делегей бүзүреп көрген.

Америк шериг командылалы бо чылдың август 5-те Кореяның соңгу кезииниң 78 хоорайларын агаардан массалыг бомбалаашкынга таварыштырып эгелээр деп турар дугайын чарлаан. Ол белеткеп турган чаа кем-буруулуг кыжаныышкынның дугайында медээ делегейниң бүгү чурттарының улустарының күштүг өжээн киленнээшкинин хайныктырып үндүрген.

«Рейнольдс Ньюс» деп англи солун чоокта чаа хөй-ниитиниң саналын илередип, мынча деп бижээн: «Катышкан Нацияларның Токиода штабы Соңгу Кореяның 78 хоорайларын узуткап чок кылыр деп бодап турар дугайын ажыы-биле чарлаан. Ол үдек-бужар кампанияның баштайгы чорудулгалары эгелей берген. Ол массалыг узуткап чок кылыышкынның дамзызында кирген хоорайларда кандыг-даа шериг объектилери чок деп үвени кым-даа билир».

Америк шериг командылалының ол черлик араатанзыг дужаалы американың депшилгелиг организацияларының күштүг удурланыышкынын кыпсып үндүрген. Америк херээженнерниң тайбың камгалалының комитединиң АКШ-тың президентизи Трумэнге чоруткан медегілелинде: «Террор тайбынга дуза бербес. Бүгү кижи төрелгетен тайбың күзеп турар. Отту доп-дораан соксадырынче бистер Силерни кыйгырып тур бис». —деп чугаалап турар.

Америк агрессорлар тайбын чурттакчы чоннарны массалыы-биле узуткап чок кылып тургаш, ол арга-биле Кореяда дайынны улам кзлбартырынче корей улусту күш-биле албадаар сорулганы салып турар. Паньмыньчжонда тайбыньчыдылга дугайында чоруп турар чугаалажыышкыннарны үзер дугайында американнарның чорудуп турар тактиказын ап көөрге, олар чугаалажыышкыннарны моон соңгаар үргүлчүлээрин шуут күзевейн турарлар.

Ындыг болза-даа, интервентилер дипломаттыг оптуг аргаларның-даа, тайбың чурттакчы чоннарны массалыы-биле өлүүп кырар бис деп кортпактаашкыннары-биле-даа корей улусту дискек кырынга олурттуп шыдавастар.

Ортаакы Чөөн-чүкте англи-америк чөрүлдээлер

Империалистерниң агрессчи планнарында Ортаакы Чөөн-чүк элээн көскү черни ээлеп турар. Ол планнарның эң көскү илерээшкини ортаа Чөөн-чүк командылалын тургузары деп адап турар саналдардан көстүп турар. Ол «Командылалдың» чогаадыкчыларының бодап турарын ап көөрге, ол агрессчи Атлантик эвилелиниң Мурнуу-чүкке сорулгаларын боттандырарынга ажыглатынар ужурлуг болуп турар. Ындыг болза-даа, империалистерниң ол чимзениишкиннери бодунуң оруунда дыка шынгыы моондактарга үскүлешкен, оларның иштинде эң-не кол фактор болза, Ортаакы болгаш Чоокку Чөөнчүк чурттарында калбарып турар национал хосталгалыг шимчээшкиннер болуп турар.

Бо дугайында «Нью-таймс» солуннуң миннип бижип турарын ап көөрге, дыка уткалыг болуп турар. Ук солунда редакцияның «Ортаакы Чөөн-чүкте кризис» деп эгелиг үүлүнде бижип турары болза:« Ортаакы Чөөн-чүкте байдал электри оду дамчыдып каан үве-биле дөмей-ле». Элээн хөй солуннарның бижип турары-биле алырга, дыка хөй американнар «Ортаакы Чөөн-чүкте кризистиң шынгыыраашкынныг байдалының дугайын» ам-даа шын билип шыдавайн турар.

АКШ болгаш Англия Чөө-чүк чурттарында национал-хосталгалыг шимчээшкиннерни базарын орааладжып турар, олар боттарының ниити күзелин боттандырар дээш ол районга ССРЭ болгаш улус демократия чурттарынга удур угландырган шериг плацдармазын-даа тургузарынга белен болуп турарлар, ындыг болза-даа, оон ынай оларның оруу ийи башка чарлы бээр.

«Ниити сорулга» деп үве-биле көжегеленип алгаш, америк дипломаттар болгаш шериг стратегтери Англияның Ортаакы Чөөн-чүкте шагдан бээр алдаржып калган тергиидээшкинин тура тыртар сорулганы салып турар.

«Ортаакы Чөөн-чүк командылалын» дескиндир Вашингтонда болгаш Лондонда чоруп турар ажыт-чажыт сүлчээлер англи-америк чөрүлдээлернин, эң ылаңгыя бо айтырыгның талазы-биле чөрүлдээниң дыка чидигленип турарын тодаргай хереченлеп турар.

АКШ, Англия, Франция болгаш Турцияның киржилгези-биле ажылдап кылдынган «Ортаакы Чөөн-чүктүң командылалын» тургузар дугайында планны Египет болгаш өскедаа араб чурттар хүлээп албайн барган деп үве билдингир болгай. Ол планны ёзугаар АКШ-тың империалистери Ортаакы Чөөн-чүктүң «камгалалы» деп ат-биле чагдынып алгаш, Англияның эжелеп чагырып турары Египеттиң чурт девискээринің чартыын америк эжелел-биле долдурар деп сорулганы салып турар.

Ам англи болгаш америк империалистер кончуг оваарымчалыг хөделип турар апарганнар. «Нью-Йорк таймс» солуннуң Вашингтонда корреспондентизиниң чугаалап турарыбиле алырга, олар «Ортаакы Чөөнчүк командылалының» дугайында идеяның бодун-даа, оон ол адындаа ам дээрезинде соңгаарладып кааш, харың үеним амгы байдалынга таарыштыр бо удаада Ортаакы Чөөн-чүктүң «камгаланыр» организациязы деп аттыг үве тургузуп ап болур деп шиитпирлээн болуп турар. «Командылал» деп сөстүң утказы шериг болгаш шериг базаларының дугайында сезикти билиндирип турар болза, а «организация» деп сөстүң утказын аңаа консультациялар чорударынга херектиг албан чери тургузары кылдыр билип болур деп олар бодап турар. «Нью-Йорк таймс» солуннуң корреспондентизиниң демдеглеп турары-биле алырга, АКШ болгаш Англияның эрге-ажыктарында оон ынай дугуржулга төнүп турар. Оларның эрге-ажыктары ийи аңгы орукче чарлы бээр.

Безин чадаарда «камгалал организациязының» составының талазыбиле безин оларда чаңгыс-аай дугуржулга чок. Бир эвес Англия ындыг «эвилелди» тургузарынга удурланып турар Ортаакы Чөөн-чүк чурттарының киржилгези чокка «Ортаакы Чөөн-чүк эвилелин» тургузар деп турар болза, АКШ ындыг эвес, а харын ол эвилелге Ортаакы Чөөнчүктүң шупту чурттарын, Турцияны болгаш Чер-ортузунуң далайында чоок турар барыын талакы улуг күрүнелерни киирип алырын негеп турар.

Ортаакы Чөөн-чүкте шериг эвилелиниң составынга Египетти киирип алыр дугайында чаа англи планның тыптып келгени таварылга эвес. (Египет болза, Ангия болгаш АКШ-тың аразында демиселдиң кол объектизи болбушаан хевээр туруп турар). «Санди таймс» солуннуң медээлеп турары-биле алырга, Суец каналдың зоназында турар англи шериглериң элээн кезиин оортан Мурнуу Палестинаже «көжүрерин» планда көрүп турар. Ынчаарга Суец каналдың зоназынга англиниң «техниктиг шериглери» хевээр артып калган турар ужурлуг. Египеттиң техниктиг шериглери-биле кады олар ниити англи-египет контрольдун адаанга турар.

«Санди таймс» солун ол планның утка сорулгазын дыка тодаргайыбиле бижип турар. Лондон Египетте бодунуң туружун камгалап албышаан, оон-биле кады англичаннарны Египеттен кызып үндүрер деп турар АКШ-тың бодалын үзе шаварын орааладжып турар. «Санди диспетч» деп солуннуң медээлеп турары болза, англи чазак Египетти эжелеп чагырарын «чаа» янзы-биле үргүлчүлээрин барымдалааш, Египеттиң күрүне эргилдезинин организакчызы генерал Нагибти Суец зоназында базаның командылакчызынга томуйлаар деп бодап турар.

Ынчаарга даштыкы парлалгаларның медээлеп турарын көөрге, англичаннар боттарының планы-биле муңчулуп чыдырда, Вашингтон египет армияны идепкейлии-биле «ажыглап» эгелей берген болуп турар. Египет офицерлериң баштайгы бөлүү «сургалда» алыры-биле АКШ-че шагда-ла үнүпкен. Барыын Германиядан мурнунда гитлержи армияның албанынга чораан немец офицерлериң египет армияның хүрээлениче киреринге американнар бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар. Олар аңаа баргаш ында англи инструкторларны болгаш консультантыларны халаар ужурлуг.

Барыын Европа чурттарын эндере чепсеглээр талазы-биле америк империалистериң ол чурттарга албадап дөгээн политиказы үк чурттарның экономиказын улам-на хоозураашкынче алгаш бар-чыдар. Ол чурттарның даштыкы садыг балансгары буступ дүшкен. Барыын Европаның элээн хөй чурттары—Англия, Франция, Италия бараанналрны дашкаар үндүрерин кызырган. Оон хараазы-биле садыг флодунуп хереглели дыка кызырлып дүшкен. Эң ылаңгыя Норвегияның садыг флодунга ол кризис онза аар соогуушкунну таварыштырган.

Суг оруу-биле чоруп садыглажырының кризизи үүгле Норвегияга дегген эвес, а харын ол Швеция, Англия болгаш өске-даа чурттарны, Катышкан Штаттарның бодун база хаара тудуп алган.

Суднолар ээлериниң новерг катыжыышкынының төлээзи Селанд чоокта чаа Европаның суг орук харылзаазы кончуг берге байдалда таварышкан, сөөлгү 5—6 айларның иштинде чүк сөөртүлгезиниң кызырылганы ышкаш ындыг чорук сөөлгү бежен чылдарның иштинде таваржып көрбээн деп медеглээн. Оон чугаазы-биле алырга, Катышкан Штаттарда «либерти» деп хевирниң дыка хөй чүс суднолары шимчээшкин чок туруп берген деп турар. Англияның улуг-улуг танкерлери (океан пароходтары) өртеглс туруп турар. «Лойдс лист» деп солун англи судно ээлери дыка хөй пароходтарны черже үндүр сөөртүп кааптар деп бодап турарын бижип турар.

Даштыкы парлалгаларның бижиг турары-биле алырга, бо кризис 1953 чылда база хевээр үргүлчүлээр деп турар.

А. АФОНИН.

Улустуң-хосталга армиязының дайынчылары Тибеттиң чонунга дузалап турар

ПЕКИН. «Сиканжибао» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Сиканда болгаш Тибетте туруп турар улустуң-хосталга армиязының кезектери көдээ ажыл-агый тудуушкунунда идепкейлиг киржип турар. Чижээ Поми, Динцзин, Лхаса, Жикетцзе районнарда көдээ ажыл-агыйның он үш улуг дуржулга станцияларын организастаан, ниитизи-биле 50 километр хире узун суггарылга каналын туткан болгаш 4 километр ажыг чалды кылган.

Улустуң-хосталга армиязының кезектери элээн каш муң-му эрги куруг черни (бир му 0,6 га-биле деннежир) кайгамчык чаагай шөл кылдыр хуулдурган. Ам оон эки дүжүттү ажаап ап турар. Оон ангыла улустуң-хосталга армиязының дайынчылары шериг албанындан хостуг үезинде чурттал га тудугларын ол ышкаш тудуп турарлар. Чижээ, Лхаса хоорайның барыын талазында үүгле Лобулинця районда 300 чурттал га тудуглары туттунган.

Бо фактылар болза, Тибеттиң болгаш Сиканның чонунга улустуң-хосталга армиязының чедирип турары акы-дуңма дузаламчызының көскү херечизи болур деп солун бижип турар.

(СЭТА).

Хосталган хүнге алдар кылдыр

БУХАРЕСТ. Румынияның бүгүле үлетпүр бүдүрүлгелеринде, МТС-терде, күрүнениң болгаш коллективтиң чер ажыл-агыйларында Совет Армияның Румынияны фашистиг кулданыышкынның дарлалындан хостаанының сес чыл болган оюнун хүнүнде август 23-те болур байырлалга алдар болдурган күш-ажылчы чарыштар калбарган.

Команешт хөмүр даш бассейнинин 13 шахталырының бригадалары келир чылдың үлүүнге продукцияны берип турар. Иона Витезтиң болгаш Иона Капэунуң «Телюх» деп демир рудазын болбаазырадып кылып турар бригадалары бир ээлчегде ийи норманы кылып турар.

Г. Георгиу-Деж аттыг металлургия комбинадының доменщиктери байырлалдың алдарлыг оюнга алдар кылдыр августуң баштайгы ийи неделязында онаалдазын дыка ажыр күүсеткен. Ол комбинаттың каң эзилдирикчилери августа планнан ажыр 26 дүрген эзилдириглерни берген. Август 13-те үш ээлчегиин ажылчыннары онаалдада көрдүнгенинден 67 хуу ажыг каңны эзилдиргеи.

Бухарестиниң август 23 аттыг аар машина тудуушкунунуң заводунуң ажылчыннары графикти дыка ажырып ажылдап турар. Ол ышкаш Сталин хоорайда трактор заводу болгаш өске-даа үлетпүр бүдүрүлгелери онаалдазын дыка ажыр күүсеп турар.

(СЭТА).

Венгрияның казар байлаан шинчилеп тып турары

БУДАПЕШТ. Тергиин дүргенибиле сайзырап турар үлетпүрге эргежок чугула казар байлактарны шинчилеп тыварының улуг ажылдарын Венгр Улус Республикада чорудуп турар. Совет эртемденнериң дуржулгазын ёзугаар чурттуң ниити геологтуг картазын кылып турар.

Казар байлактыг дыка хөй черлерни беш чылдарның дургузунда ажыткан, а оларның дыка хөйү ам безин ажыглалда киргеннер. Дайын мурнунда үе-биле деннээрге чурттуң хөмүр даштыг районнары ийи катап өскен. Рудаларның, өөнүг металлдарның байлакшылдыг черлерин тыпкылаан. Ам келир чылын коргулчунну болгаш цинканы казып эгелээр, беш чылдың төнчүзүнде ол металлдарны өске чурттардан албайн, бодунуу-биле продукцияны кылыр апаар.

Чурттуң эң элбек байлактары болур марганецти болгаш бокситти тыпкаш, казып эгелээн. Нефтини болгаш газты алды черлерде тып эгелээн.

Флюрит, гипс болгаш оон-даа өске Венгрияның девискээринде чок деп турган байлактар тывылгылаан.

Совет тускай эртемниглер байлактарны шинчилеп тыварынга улуг дузаламчызын берип турарлар.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының август 16-да медээлээни болза:

эрткен хүннүң дургузунда онза өскерилгелер болбаан.

Август 16-да адыгжы-аңчыларның отрядтары дайынның ийи самолёдун аңдара аткан.

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының август 17-де медээлээни болза:

эрткен хүннүң дургузунда Улустуң армиязының катыжыышкынныры кыдат улустуң эки-турачы кезектери-биле кады дайзынның атакаларын ойтур шапышаан, камгалалдың тулчуушкуннарын эрги туруштарга чорударын үргүлчүлээн.

Август 17-де зениттиг артиллерия кезектери болгаш адыгжы-аңчыларның отрядтары фронтуга болгаш тылга дайзынның дөрт самолёдун аңдара аткан база үш самолётту үрей аткан.

(СЭТА).

Белгияның ажылчы чоннарының дайын белеткелинге удур демисели

ПАРИЖ. «Юманите диманш» солуннуң бодунуң тускай корреспонтентизиниң Брюссельден медээлеп турары болза, шериг албанының ажыл хүнүн улгатырганынга удур бельги ажылчы чоннар 24 шактыг бүгү-ниити ажыл соксадыышкынын 10-нүн кежээзинде улуг чедиишкиннии-биле чоруткан. Үүгле Шарлеруага 50 муң шахтёрлар болгаш 35 муң металлистер ажылга үнмээн.

Брюссельге, Шарлеруага болгаш өске-даа хоорайларга ажылчы чоннарның чыскаалы: «Эвээш үгер боолар, ажылчы чоннарга хөй чурттал га бажыннары!» деп лозунгунуң адаа-биле эрткен. «Тайбың делгерезин!», «Бистиң солдаттарывысты хостанар!» деп чыскаалганнар кыйгырып турган. Ажылчы чоннарның гимнизи «Интернационалды» ындамында ырлажып турган.

Ол ышкаш, медээде чугаалап турары болза, бүгү-ниити ажыл соксадыышкынының күжүн болгаш калбарыышкынын кошкадырын сандарадыкчы профэвилели ораладшкан. Чижээ, сандарадыкчы профэвилелиниң удуртукчулары демир-орукчуларның ажыл соксадыышкынын соксадыр дугайында шиитпирни хүлээп алган, ынчалза-да оларның ол ораладжыышкынын буступ дүшкен. Ажыл соксадыышкынынга киржирлерни албанындан дүжүрер деп сагындырыг турза-даа, дыка хөй черлерде бельги демир-орукчулар ажылдаарын соксаткан.

Бельгияның найсылалының ажылчы чоннарының ажыл соксадыышкынынга киржири-биле Брюссельче чорудар төлээлерни демир-орукчулар соңгаан.

(СЭТА).

Шериг хуусаазын узатканынга удур

БРЮССЕЛЬ. Шериг албанын эрттиреринің хуусаазыч узатканынга бельги солдаттарның чаа удурланыышкынының дугайында «Драпо руж» солун бижип турар

Бельги армияның ужар-чүүл кезектеринде безин ол шимчээшкин нептереп турар дээрзин айытпышаан, ол солун—Фюренде (Намюр провинцияда) ужар-чүүл лагеринде болгаш Коксидте (Фландринде) шериглериң чанарын негээнинин дугайын бижип турар. Антхейтте (Льеж провинцияда) турар инженер шериглериниң солдаттары шериг албанының хуусаазын узатканынга база катап удурланып, командылалгериниң дужаалынга чагыртырындан ойталааннар деп турар.

(СЭТА).

1952 чылда херээженнериң болгаш оолдарның хол бөмбүүнүң талазы-биле делегейге бирги чер дээш

Август 17-де Москвага төп «Динамо» стадионга хол бөмбүүнүң талазы-биле херээженнериң болгаш оолдарның командаларының делегейге бир дугаар чери дээш маргылдаалары эгелээн.

Делегейге бирги чер дээш херээженнер маргылдааларынга Болгарияның, Венгрияның, Индияның, Польшаның, Румынияның, Совет Эвилелиниң, Францияның, Чехословакияның спортсменнери киржип турар. Делегейге ийи удаа чордуп турар бирги чер дээш оолдарның маргылдааларынга Болгарияның, Венгрияның, Израильдиң, Индияның, Ливанның, Польшаның, Румынияның, Совет Эвилелиниң, Финляндияның, Францияның, Чехословакияның спортсменнери киржирлер.

Хол бөмбүүнүң Бүгү-делегей Федерациязының (ФИВБ) даасканын ёзугаар ССРЭ-ниң хол бөмбүүнүң секциязы болгаш организакчы комитет маргылдааларны эрттиреринің чурумун доктааткан.

Херээженнер командаларының оюнун чаңгыс эргилдир чорудар. Чурт бүрүзүнүң спортсменнери бирги чер дээш маргылдаада киржип турар бүгү командалар-биле ужуражыр.

Оолдарның командалары үш бөлүкке чарылган болгаш бир эргилдир баштайгы оюнчуларны эрттирер. Бөлүктерге бирги болгаш ийиги черлерни алган командалар бирден алдыгы черге чедир ойнаар шүүлде бөлүк болур. Арткан командалар чедиден бирги черге чедир ойнаар бөлүк болур.

Бирги черни алган оолдарның болгаш херээженнериң командаларынга хол бөмбүүнүң талазы-биле делегейниң чемпиону атты тыпсыр.

Делегейниң чемпиону атты алган командалар шилчиир раннадлар болгаш дипломнар-биле шаннадыр, ол командаларның киржикчилери алдын медальдар болгаш дипломнар-биле шаннадырлар. Ийиги болгаш үшкү черлерни алганнар чогуур шаннадлар болгаш дипломнар-биле, ол командаларның киржикчилери мөңгүн болгаш хүлер медальдар-биле, ол ышкаш дипломнар-биле шаннадырлар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы Д. О. БЕГЗИ.

СЕПТИКТИГ АНГИНА

Кыжын ховуга сыынга арткан, черге дүшкен ийикпе, азы эвээш санныг кылдыр копналаан чингетараа, көктараа, кызылтас болгаш өске-даа злактар—ХОРАННЫГ.

Ындыг тараадан кылган чем үүлү кижиниң амыдыралынга аар болгаш айыылдыг аарыг—СЕПТИКТИГ АНГИНАДАН аартып болур.

Хоранныг тараадан кылдынган продуктуну чиген соонда азо иштин болгаш кижиниң өгүн ажыда бээр, хөөн ылгандырар болгаш куструтур. Бир каш хонганда ол үүллер шуут чидип, аарыг билдиртпейн баар. Хоранныг тараадан кылган продуктуну чиген соонда 3—4 неделя болганда бичии-бичии шивишкилер тыптып келир. Боостаа аарып эгелээр, эттиң изии улгадып, чем ажырары бергеден, боостаа кызып келир болгаш ону иринделдирер, а оон соонда думчуктан, боостаадан хөй хан төгүлдүрер, оон кедерээнде аарыг кижи өлүп болур.

Бир эвес ховуга хар адаанга кыштаан тараадан кылган чемни чиген болзунарза—шинчидери-биле болгаш ханны хынадыры-биле дораан-на эмчиге келиңер.

Силерниң амыдыралынарны үүгле дораан эмнедип эгелээн чорук камгалап шыдаар болгаш аар бергедээшкинден адырып болур.

Ховуга хар адаанга кыштаан тараалларны чыгбанар—ол хоранныг. Ховуга кыштаан тараадан кылган продуктуну чивенер.

Санитар-чырыдыышкынның Тыва область Бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийна амыдырал, культура амыдырал болгаш үрэ-чүүл кылдыстериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа кылдыстериниң—3—68, иштики информация, бухгалтерияның—3—65

В01572 Облүүскомнуң типографиязы.